افغانان څه ډول ډیموکراسۍ ته اړتیا لري؟

لیکوال: پوهاند حبیب الرحمن هاله

ژباړن: محمد اکبر نیازی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانان څه ډول ډیموکراسۍ ته اړتیا لري؟

لیکوال:

پوهاند حبیب الرحمن هاله

ژباړن:

محمد اکبر نیازی

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: افغانان څه ډول ډیموکراسۍ ته اړتیا لري

لیکـــوال: پوهاند حبیب الرحمن هاله

ژباړن: محمد اکبر نیازی

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

ویـبپـاڼـه: www.melitahrik.com

کمپوز: ژباړن

ډیـزایـن: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۱۰۳)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک **مخ**

لومړی خپرکی...١

په لودیځ کې د ډېموکراسۍ پیدایښت او وده...١

دویم خپرکی...١۴

دریم خپرکی ٢٨

څلورم خپرکیً...۴٢

اسلام او ډېموکراسۍ ۴۵

پینځم خپرکی ٧٠

افغانستان او د ډیموکراسۍ سیاسي نظام..٧٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) کال په پيل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهير کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ کې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحريك په ياده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهير کې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينګ هوډ کړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير کې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا کړې او دا فرهنګي بهير يې بريالى کړى، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانې ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

په لوديځ کې د ډيموکراسۍ پيدايښت او وده

ډيموکراسي له دوه يوناني کليمو څخه اخيستل شوې چې ډيموس «Demos» د خلکو او کراټوس Kratos د حکومت په مانا سره ده.
چې بشپړه مانا يې د خلکو له خوا د خلکو لپاره او پر خلکو حکومت کول دي، دغه کلمه چې د لومړي ځل لپاره په لرغوني يونان کې وکارول شوه، نو د يوداسې حکومت استازيتوب يې کاوو چې په هغې کې خلکو په حکومتي عکس چې د يوې پياوړې ډلې يا طبقې Elite يا يو مطلقه حاکم Autocrat يا اوليګارشي له خوا څارل کېدله، او د حکومتي چارو په پرمخ بيولو کې يې پراخه ونډه درلوده.
په مختلفو وختونو کې د ډيموکراسۍ تعريف پدې موخه چې داسې فلسفه بيان کړي څو وکولای شي پکې د خلکو حق او واک ورکړل شي له مخکې څخه د ټاکل شويو اهدافو مطابق خپل سياسي او ټولنيز موسسات مستقيماً يا د استازيو لخوا وڅاري.
له همدې پلوه ډيموکراسۍ بيلابيلې ماناوې لري
١ـــ هغه حکومت چې د يو هيواد ټولو وګړو ته په سياسي تصاميمو او پريکړو کې حق ورکړي؛ او ددې ډول حکومتي نظام په چوکاټ کې د حکمروايۍ د اصل پر اساس اکثريت عمل کوي چې دا ډول يې معمولاً د مسقيمې ډيموکراسۍ په نوم ياديږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ــــ هغه ډول حکومت چې عام وګړي خپل سیاسي تصامیم پخپلــه نــه بلکې د استازو په واسطه ونیسي او د ځان په وړاندې مسئول پخپله ګڼل کیږي دا ډول حکومــت د ملــت د اســتازیو Representative دغوښــتنو پربنسټ ډیموکراسۍ بلل کیږي.

۳ـ هغه حکومت چې د اکثریتو حق او صــلاحیت د اساســي قــانون پــه محدوده کې د اجرا لپاره کینښودل شي او هدف یې د ځینو فردي او ډله ایزو حقونو لکه: د بیان د ازادۍ حق، د مطبوعاتو د ازادۍ حــق، د دیــن ازادۍ، په ازاده توګه د مذهبي مراسمو ترسره کولو حق او نورو ترلاســه کول وي.

دا ډول حکومتي نظام د لیبرال ډیموکراسۍ یا مشروطې Constitutional په نوم یادیږي.

د فلسفې پر بنسټ ډیموکراسۍ د افرادو د حقونو برابروالي ته درنــاوی لري او افراد د نورو له منګولو څخه ژغوري.

البته د ډیموکراسۍ په نظام کې هغه وخت په افرادو قیود پلي کیږي کله چې هغوی په مستقیم یا د استازو په واسطه او یاهم ټول اکثریــت ددې قانون په تطبیق کې رضایت ښودلی وي او دغه قیود په ټولو باندې په یو ډول پلي شي.

د ډیموکراسۍ نظام د لومړي ځل دپاره د لرغوني یونان په ځینو دولتــي ښارونو City States کې رامینځته او په اتن کې خپلې غوره مرحلــې تــه ورسېد.

پدې ډول مستقیمې ډیموکراسۍ کې د ښار ټول اوســېدونکو پرتــه لــه ښځو او غلامانو چې د سیاسي حقوقو څخه بې برخې ؤ، په یوځایي توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت اجرائیه قوه جوړوله او د اجرائیه قویې دنده به یې په نوبت سره پرمخ بیوله. ښاریان به د قضا د دندې د ترسره کولو او د منصفه هئیت د غړیتوب لپاره د پچې اچولو پر بنسټ ټاکل کېدل، دغه راز ښاریانو د قانون په جوړولو کې په مستقیم او غیر مستقیم ډول برخه اخیستله د ښځو او غلامانو پرته به ټول د ښاري دولت د شورا بالقوه غړي ګڼل کیدل، په هغه ځای کې د نن په څیر قوی تفکیک وجود نه درلود.

ټولو ښاریانو به د اجرائیه او مقننه قوې د چارو ترسره کولو واک درلود او ماموران به د خلکو د اسامبلې په وړاندې مسئول ګڼل کیدل.

ددې ډول ډیموکراتیک نظام رامینځته کول او پلي کول له دې ریښتینولی څخه سرچینه اخلي چې دیو ښارنفوس په نادره توګه له لس زرو څخه ډېر او ټول به له سیاسي روزنې څخه برخمن وي.

د یونان ډیموکراسۍ یوه لنډه تاریخي پېښه د اتن ډیموکراسۍ د نورو ښکاره ډیموکراسېو په څېر د ایټالیا په اغازین او کلیسایي ښارونو کې د امپراطور او شاهنشاه د فکر په وړاندې مقاومت ونشوکړای او له منځه لاړ.

په منځنیو پېړیو په اروپا کې نظریاتو او افکارو وده وکړه، چې دغو نظریاتو د اروپا د معاصرې غربي ډیموکراسۍ پدیدې ته زمینه برابره کړه، له هغې ډلې څخه یو هم د استازیتوب نظریه وه د طبیعي قوانیو فکرونه«Natural Law» د طبعي حقونو په نظر Natural Rights » وده او پرمختګ وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې مانا چې د خلکو حقوق په ځانګړي ډول د خپل برخلیک ټاکلو حق لري او څوک یې ورڅخه نشي اخیستلای دغه نظریه د ټولنیز قرارداد له نظریې سره یوځای شوه.
د ټولنیز قرارداد نظریې پر بنسټ حاکمان او خلک د یو قرارداد لـه لارې چې دوی پکې متقابل مکلفیتونه لري سره یوځای کیږي.
که چیرې د ښار پاچا خپل مسئولیتونه په سمه توګه ترسره نـه کـړي او یاهم د چا په حقوقو تیری وکړي نو امکان لري چـې خلـک د واک حـق ترې بیرته واخلي او د هغه واک له ګدۍ څخه یـې لیـرې کـړي، چـې د قرارداد په اساس یې هغه ته ورکړی دی، دغه نظریـه چـې د جـان لاک لخوا څرګنده شوې وه د انګلستان په پارلماني ډیموکراسۍ یا مشـروطه شاهي باندې خورا تاثیر واچوو.
دغه موضوع په اجتماعي قرارداد چې د ژان ژاک روسو اثر ده پـه سـمه توګه واضیح شوېده. همدې څېز د متحد ایالاتو او فرانســې انقـلاب تـه فلسفي قانوني مشروعیت ورکړ.
د امریکا په لویه وچه کې انګلیسي کډوالو د پولـو شـرایطو تـه داسـې اشاره وکړه چې د فرد په اهمیت باندې ډیر تینګار وکړي.
دغه امر د ځینو ډلو د اړوندو امتیازاتو د له مینځه وړولامل شو. دغـه راز داسې نور عوامل هم د یو ډیموکراتیک سیاســي جوړښـت د رامینځتـه کېدو سبب ګرځي چې وررسره مدني ازادۍ او فردګرایی هم پرمختـک کوي.
په بل ډول ننی دیموکراتیکې مفکورې تر یوې کچې د اروپـا د منځنیـو پیړیو مفکورو په ځانګړې توګه د دیني، طبیعی مفکورو او مروجو حقوقو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ورته والی لري. ډيموکراتيکو فعاليتونو دهغو پاچاهانو په کړنو سره پرمختګ وکړ چې د خپلې مشرۍ په قلمرو کې د سياستونو په پلان کې يې د سياسي او اجتماعي ډلو له خوا د مالياتو د وضع کول شامل کړل.
په هغه وخت کې د مختلفو ډلو يوځای کيدل د پارلمان پيداېښت يا د ننۍ قانون جوړونې اسامبلې جوړوي.
په عقلاني او اجتماعي ژورو پرمختګونو په ځانګړې توګه د طبيعي حقوقو د موضوع په څرګندېدو او د ژوند په سياسي برابرۍ کې د متحداياﻻتو او فرانسې د وګړو د افکارو او انقلابونو وندہ تر نورو ډېر او د نور له لورې وستايل شوه، د يونان ښاري دولت د ډيموکراتيک نظام له نسکورېدو څخه تر ننۍ پارلماني ډيموکراسۍ پورې د ډيموکراسۍ په څېړنه کې يوه تشه موجوده ده چې موده يې تقريباً دوه زرو کالو پورې رسيږي.
نوولسمه او شلمه پېړۍ په هغه نوم پيژندل کيږي چې د ډيموکراسۍ فلسفې په ډيرې غربي هيوادونو کې د حکمروايي پر فلسفې غلبه کړې، او د رايې اچونې حقوق، په ازاداه توګه د پارلمان د غړو او اجرايئه قوه رئيس ټاکل د ډيموکراتيکو حکومتونو د مرکزي موسساتو په څېر دی، پدې دوره کې د خلکو ارادې دا توان پيداکړ چې په خپلواک ډول او پرته له ويرې عواقب بيان کړي.
دغربيانو دغه نظر چې د وګړو مساوي حقوق يوازې د سياسي ډيموکراسۍ له لارې تامينېدای شي د سوسياليستانو او نورو ډلو له چلينج سره مخامخ شو، او ټينګار يې وکړ چې اقتصادي ډيموکراسۍ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي برابري، عامه مالکيت او توليدي وسايل چې اقتصادي بنسټونه دي سياسي د ډيموکراسۍ د ټينګښت سبب ګرځي.

د ډيموکراسۍ شرطونه

د ډيموکراسۍ د پورتنيو ډولونو لپاره بيلابيل شرايط وجود لري او پرته له دې شرطونو نشو کولای چې هره يوه يې پخپل ځای وکاروو، ځکه دا يو طبيعي امر دی چې د مستقيمې ډيموکراسۍ د پکار وړنې شرايط د نفوسو يو کوچنی او نسبتآ متجانس جوړښت دی. او د پارلماني ډيموکراسۍ پکاروړنې شرايط يې د لوی، پراخ او غيرمتجانس نفوس او د ځانګيزې(تخصصي) پوهې منل دي.

هر هيواد د خپل ټولنيز پرمختګ له مرحلې سره يوې متناسبې او يو ډول ډيموکراسۍ ته اړتيا لري په يوه هيواد يا ټولنه کې د هغې سره متناسبې ډيموکراسۍ پرته په بل ډول ډيموکراسۍ ټينګار کول بې ګټې وي.

لکه په اوسني افغانستان کې چې د شوروي اتحاد د تيري څخه وړاندې په منځنيو پيړيو کې د قبيلوي نظام سره نښلول شوی ؤ، د ډول ډول لاسوهنو او مختلفو هيوادونو ته له مهاجرت سره يې نفوس غيرمشابه شو. او ددې لپاره کولای شو د پرمختللې لوديځې ډيموکراسۍ څخه ګټه پورته کړو.

د ملل متحد د استازيو ناکامي لامل هم همدا ؤ. نو اړينه ده چې د هرهيواد لپاره بايد د هيواد هر ډول شرايطو سره سمه يو ډول ځانګړې ډيموکراسۍ پلي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان لپاره هم اوسنيو سختو او ځانګړو شرايطو ته په کتو سـره يو ډول ډيموکراسۍ طرح او د ميکانيزم سره سمه پلي شي.
امکان لري چې ټول پدې سره همغږي وي چې له کومې لارې کولای شو يوه وروسته پاتې او کوچنۍ ډله ډيموکراټيکه کړو او يا وغواړو دغه نظر په يوه پراخ سازمان پلي کړو.
دخيړنې له اصولي او قانوني لارې څخه په ګټې اخيســتنې يــې د پلــي کولو هڅې پيلوو. د يو پراخ سازمان شرايط د ډيموکراتيک نظام سره يـا هم د استازو لــه خــوا د حکومــت رامنځتــه کــوونکي دي، نــه د هغــې ډيموکراسۍ پکاروړنه چې په يوه متجانسه او کوچنۍ ډله د پلي کېــد وړ وي.
ټاکنې او استازيتوب پخپل ذات دوه پيچلې موضوعګانې دي د يوې ډلې استازيتوب له يوې خوا دا غښتلې ځانګړتيا لري چې اســتازيتوب بايــد وکړای شي ځان د ځينو ډلو له غړو سره مشابه او له ځينو يې ځان پورته وګڼي، پدې مانا چې هم خپلې اړتياوې او هم د نورو په پام کــې ونيســي خو له قانوني پلوه يو شخص هغه وخت د نورو استازی ټاکل کيــږي چــې خپله د وکيل کړنې د موکلانو سره تړاو ولري. همدا کړنې بايــد مــوکلان سره يوځای کړي او د پورتنۍ دريمې مانا له پلوه يــو شــخص تــه د واک ورکولو يا نه ورکولو سره کولای شي د نورو د ګټــو وکالــت وکــړي، پــه ډيموکراتيک استازيتوب کې دا اړينه نه ده چې په پورتنۍ مانــا دلالــت وکړي. د مقننه قوې ټاکل شوی غړی بايد د هغه چا له خوا چې رايه يــې ورکړې او يا هغه چا چې رايه يې نه ده ورکړې ترمينځ توپير ونه کــړي او داسې فکر وکړي چې فلاني کسانو دی برياليتوب ته رسولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاکل شوی غړی باید هغه موکلانو چې ترمینځ چې د ته یې رایه ورکـړې یووالی رامینځته کړي. مونږ باید د داسې کړنو اخلاقي مسئولیت په غاړه وانه خلو چې هغه چا له خوا ترسره شوی وي چې زمونږ استازیتوب کوي ځکه مونږ ددې لپاره خپله رایه ورکړې چې دی له مونږ څخـه بـر دی او زمونږ استازیتوب کولای شي.

سیاسي استازیتوب د پورتنی دریمې مانا پر بنسټ له نږدې او لېرې ګټو څخه هم وکالت دی.

داسې فکر کیږي چې یو سیاسي استازی دنده لري څو د خپلو موکلانو او د ټولو وګړو د ګټو ساتنه وکړي حتا د یوې کـوچنی ډلـې چـې د ده پـه ټاکنه کې یې برخه هم نه وي اخیستې. پر همدې بنسټ په افریقا کـې د مقننه قواوو استعمار د والي له خوا نوماند کیږي څو د محلي نفوسو چـې په ټاکنو کې هیڅ برخه نلري هم استازیتوب وکړي،

دغه موضوع د ډیموکراسی له پلوه د یوه ګوندي نظام سره د پرتله کولـو وړ ده ځکه چې د اقتدار پر سره ګوند خلکو ته بلنه ورکوي څـو د دوی د ګوند نوماند شوي شخص ته رایه ورکړي. او ترڅنګ یې دا توپیر نه کوي چې دغه استازی په کوم شوق او ذوق د خپلو موکلانو د ګټو ساتنه کوي خو دغه عمل ډیموکراتیک استازیتوب نه ګڼل کیږي ځکه چې ټاکوونکو د همدې استازي په ټاکلو کې هیڅ ونډه نه درلوده.

د ډیموکراسی دغه نظر نشي کولای څو سرپرستي بشپړه کړي او پـدې کې د ردولو د شونیتا ترڅنګ په خپلواک ډول د نوماندی اجازه هم شته.

دهیواد د ټولو اتباعو له خوا د اوسنیو استازو ردول او ټاکل په یوه ټولـه ایزې دیموکراسـی (mass Democracy) سـره ترسـره کېـدای شـي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيموکراتيک استازيتوب د مسئوليت مفاهيم له ټاکنو سره ډيره نـږدې اړيکه لري له هغه ځايه چې د استازو ټاکنې له ډېـرې مـودې وروسـته ترسره کيږي نو دوی مجبوريږي چې د خپل وکالـت د سـاتنې لپـاره د خپلو تجربو او اړتياوو سره سم د موکلانو په خوښه کارونه ترسره کـړي څو د هغوی په زړه کې خپله مينه پيدا او ځان پلوي يې کړي.

ډيموکراسي او د خلکو حکمروايي:

دا ويل کيږي چې په يو ډيموکراتيک نظام کې د خلکو اراده حاکمـه وي مګر ادعا کيږي چې په يو ډيموکراتيک نظام کې مشري د اکثريتو حـق ده، خو ايا دا شونې ده چې يو بيوزله اکثريت په يو غني او شتمن اقليـت مشري (حکومت) وکړي؟

په ډيموکراتيک نظام کې د خلکو د ارادې د خپلواکيت خبرې کيږي خو ايا په ريښتيا سره هـم پـه ډيموکراتيـک نظـام کـې خلـک د ارادې د خپلواکيت څخه برخمن دي؟

ددې ډيره شونتيا ده، چې د يوې ټـولنې يـا ټـاکنيزې حـوزې خلـک د نالوستي، بې علاقګۍ، ګوندي او نورو خصوصياتو له مخې د چاپيريـال د دندو په ويشنه کې يو ډول او ځانګړې اراده ونلري. کيدای شي هغـوی د داسې لارو او پاليسو له لارې هوکړې ته ورسيږي چې ټول پکې ځان ګډ احساس کړي او يا هم په هيواد کې د يو ستر ناورين د رامينځته کيدو پر وخت په ډله ايزه توګه ټول د هغه د لمنځه وړلو لپاره ځان مکلـف او لـه تيښتې پرته پکې ځان احساس کړي دا خبره د دوی دشخصي ګټـو پـه نظر کې نيولو سره يو ډول اراده هغه هم ټوله ايزه اراده رامينځته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم پداسې حالاتو کې د ټوله ايزې ارادې خبرې په ځای وي، خــو بياهم حالات دومره لنډ او تنګ دي چې نشو کولای په بشپړه توګه د يو ډيموکراتيک حکومت عمومي تيوری جوړه کړو.

انسان هغه وخت د ټوله ايزې ارادې، تصميم اوعمل په اړه خبرې کــولای شي چې وګړو ته په ځانګړې توګه هغه چاته چې د ټولنې په استازيتوب واک ورکړل شوی وي او خپلواک وي.

پدې مانا که چيرې وويل شي (پارلمان پريکړه کړې ....) کــه قــوانين دا څرګنده کړي چې څوک د پارلمان غړي جوړيدای شي او د کومــو لارو او کړنو په ترسره کولو سره د پارلمان پــه پريکــړو کــې ارزښــتناکه ونــډه درلودای شي ترڅو په وسيله يې پارلمان ته د منسوبيدو لپاره د خلکــو په مينځ کې اعتبار او قانونيت پيداکړي.

ايا نور اصول او لارښوونې شته چې پر بنسټ يې وويل شي چې وګــړي يوازې په ټاکنو کې د رايې اچوونې، د اکثريتو لارو د اصل په پلي کولو او ټولپوښتنو سره د ارادې او عمل څرګندونه کولای شي؟

البته په يوه ټولنه کې ددې اصل په پلي کولو سره چې په مختلفو طريقو د خلکو رايی اچوونه او په ټاکنيزو حوزو کې له بيلابيلــو لارو څخــه پــه ګټې اخيستنې سره مختلفې پايلې ترلاسه کيږي چې هر يوه يې پخپلــه قانوني محدوده کې د خلکو ارادې څرګندولای شي.

د ډيموکراسی د پلي کولو مدعيان پدې اند دي چې په اړوندو ټولنو کــې ټولو چارو ته د خلکو يا ملي ارادې له مخې پاملرنه کيږي مګر دغه ادعــا يوازې په تخيلي نړۍ کې وجود لــري. د ســرمايه داري نظــام سياســي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیموکراسۍ د ځان لپاره یوه لار لټوي چې د واکمنو پرغوښتنو راڅرخي په واقیعت کې دا خبرې د پانګوالو د ګټو پر محور راڅرخېږي.
سرمایه داران او واکمن یوازې د خپلو شخصي ګټو په اړه فکـر کـوي او دې موخې ته د رسیدو لپاره په هر لازم وخت او ځای کې له خپل ځواک څخه ناوړه ګټه پورته او د خلکـو د تیښـتې لپـاره د سـرمایه دارانـو او واکمنو اراده د ماټریالېستانو (د خلکو او ملت ارادې) لمنځه وړي
په واقیعت کې تاریخي ماټریالیزم په سمه ده او وایي:
ځواکمنه طبقه په ټولنیز نظام حکومت «مشـري» کـوي او دا مشـري د دوی په ګټه او د نورو په زیان وي، دا خبرې په هغوټولنو کې چې د کـار محراق یې مادي فکرونه جوړوي او له هغه ځای څخه د معنوي او اخلاقي فکرونو بوی هم نه راځي صدق کوي.
واکمن د خپلواکو ټاکنو، پارلماني حکومت، اساسي قانون او نورو مختلفو سازمانونو ترشا د خپلو ګټو د ترلاسه کولو لپاره ډول ډول نـاوړه کړنـې ترسره کوي. خو دا بې خبره او خوش باوره ولـس دهمـدې واکمنـو پـه ښکاره قانوني کړنو تل غولېدلي او په هغوی کې یې دا فکر له منځه وړی چې واکمن خپل ولس ته د ژوند د هوساینې اړونـد د اړتیـا وړ وسـایلو، خپل هیواد او ولس ته ژوند د اسانتیاوو برابرولو په لټه او فکرکې نه دي.
د اخلاقي، اداري، جنسي، رشوت، اختلاس، تقلب، وژنې او نور فسـادونه په سیاسي یا اقتصادي ډیموکراسۍ لرونکوهیوادونو کـې د واکمنـو لـه شخصیتونو څخـه پـرده پورتـه کـوي او دا ثـابتوي چـې خپلـواکۍ او ډیموکراسۍ لا تراوسه هم تخیلي بڼه اعتبار لري چـې لاسرسـی ورتـه خیالي، ناشونی او لیونتوب ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیبرال ډیموکراسۍ د سرمایه دارانو په افکارو کې تر یوې کچې د فاشیستي انګیزو څرک لګیږي، او په تاریخ کې یې تر ټولو مهم عمل د امریکا متحده ایالاتو د پخواني رئیس جمهور جان کینډي وژنه وه. دامریکا سرمایه داري نظام هغه سوله ایزې لارې چې کنیدي په پام کې نیولې وې له خپلو حالتو سره سمې نه لیدلې له همدې کبله یې هغه ونه منلې. ځکه هغه ګامونه چې کنیدي د بې نظمۍ د کمښت او د نړیوالې بې اعتمادۍ په برخه کې پورته کول بیلابیل مرګونې او جګړه ایزې وسلې ته اړتیا وه او ددې اړتیا د بشپړلو پرمهال به یې په تولید کې کموالی مینځته راتلو چې د کمښت په صورت کې به د وسلې جوړونې په فابریکو کې د سرمایه دارانو سرمایه ګذاري هم په څرګند ډول بې سرنوشتي کیدله له یوې خوا په خپلسري ډول د وسلې خرڅونه په عوایدو کې کموالی او له بلې خوا هغوی له کنیدي سره د دښمنۍ لپاره وهڅول شول چې د همدې دښمنۍ په زیاتوالی سره یې د ځان خلاصون په موخه د هغه د وژنې دسیسه او توطئه جوړه کړه، ددې با وجود سرمایه داري نظام بیا هم دا نه مني چې سرمایه دار د اقلیتو د ګټو پر اساس ټینګ او د اکثریتو ګټې د خپلو ګټو څخه قربانوي، او د خپلو ګټو د ساتنې په موخه له بیلابیلو دیکتاتوري، د ډیموکراسۍ د نظام سره سخت دریځه مخالفت او نورو لار څخه بې دریغه ګته پورته کوي.

ددې بحث په پای کې باید پردې ډیرټینګار وکړو چې تراوسه په هیڅ ډیموکراتیک نظام کې بیوزله اکثریتو حکومت نه دی کړی او که کړی هم وي نوتش په نوم، او نه به په راتلونکي کې پدې کار وتوانیږي. د ډیموکراسۍ د مفکرینو د ادعا خلاف د ټولنې واک او مشري به تل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچني مګر ځواکمن، شتمن، سـرمايه دار، فيـوډال، بـانفوذ او ميراثــي اقليت په لاس کې وي.
ايا ددې امکان شته چې په فيوډالي ټولنه کې پرته له فيوډاله، په سرمايه داري ټولنه کې پرته له سرمايه داره، په شاهي ټولنه کې پرته له شهزاده ګانو، په کمونيستي ټولنه کې پرته له کمونستانو، په مذهبي ټولنــه کــې پرته له مذهبيانو، او په قوماندان الطوايفي ټولنه کې پرته له د قوماندانانو پرته نور بل څوک د ټولنې چارې په لاس کې واخلي؟
نو ددې پوښتنې ځواب هم په يو نه يو باندې ټينګار کول دي ځکه نور د حکومت د ترلاسه کولو لپاره نه له شرايطو او نه له وسايلو څخه بــرخمن دي.
البته د خپلواکۍ، ډيموکراسۍ، ټاکنې، دکانديدو او کانديــدولو حــق پــه سرمايه داره خاوره کې پرته له سرمايه داره، په کمونيستي ټولنــه کــې پرته له کمونيسټ، په فيوډالي ټولنه کې پرته له فيــوډال، پــه مــذهبي ټولنه کې پرته له مذهبي څوک نشي کانديدای اوکه چيرې احياً کانديــد هم شي نو ټاکنې نشي ګټلايو ټاکنې په هر ټولنــه کــې دا ډيموکراتيکــه خپلواکي وربښي چې پر قدرت ولاړ د نوماندانو له طبقې يــو وټــاکي پــه واقيعت ددوی څخه د هــر يــوه ټاکنــه د ټــاکونکو لپــاره ګټــوره نشــي تماميدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی
په غرب کې د لیبرال ډیموکراسۍ پیدایښت اوپه نورو یې پلې کول

په شپاړسمه پیړۍ کې د مذهبي اصلاحاتو خوځښتونو له لویدو وروسته (Reformation)، په ۱۷۷۶ کال کې د امریکې متحده ایـالاتو د خپلــواکۍ اعلامیه،۱۷۸۹ کـال د فرانسـې انقـلاب، د اتلســمه پیــړۍ پــه پــای او نوولسمې پیړۍ په لومړیو کې صنعتي انقلاب، غربي صنعتي هیوادونــو د استثمار د لمنې پراخوالی، تعقیب امیزه او استبدادي فکرونو ورځ تربلې خپل ځای د ازاد نظر قضاوت او رایی اچوونې ته پریښود.

په سیاسي افکارو کې د مناسبو ډیموکراتیکو اصلاحاتو فضـا رامینځتــه کول او د سیاسي احزابو تاسیس ډیموکراسۍ په ځانګړې توګــه لیبــرال ډیموکراسۍ ته د روښانتیا او پرمختګ زمینه برابروي.

په ۱۹۱۷ کال کې په روسیه کې د ټولنې د اصــلیت پــر بنســټ د فــرد د اصلیت او د سرمایه داري هیوادونو په وړاندې سخت دریځه حریف پــه څیرلومړنی‌سویالیستي نظام رامنځته شو.

په همدې ډول په ۱۹۴۵ کال کې د دویمې نړیوالې جګــړې پــه پــای تــه رسیدو او د دوو هیوادونو د امریکــې متحــده ایـالات او سوسیالیســتي شوروي اتحاد په دوو لویو زبر ځواکونو بدلیدل او د یو نظامي تــړون پــه راس کې د دواړو واقع کیدل وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځانګړې توګه په ۱۹۷۸ کال ۷۰ بیلیون ډالرو د لګولـو وروســته پـه افغانســتان کــې د شــوروي اتحــاد او د پرولتــاري انترناســیونالیزم د ستراتیژۍ ایډیالوژیکي ماتې، د ویشل غوښتونکو خوځښتونو مینځتــه راتګ، د هغو هیوادونه خپلواکۍ چې د شوروي اتحاد په زور یــو لــه بــل سره تړلي شوي وو او د ازاد اقتصادي بازار پــه مخنیــوي کــې د خلکــو تمایلات رامینځته شول.

په سوسیالیستي او د ختیځې اروپا په ولایاتو کې د خصوصــي ســکتور جوړونه، په شــوروي اتحــاد کــې د دوو نویــو پدیــدو (ګلاسنوســت او پرستورویکه) څرګندیدل، داقتصادي او سیاسي لارو پرانستل، لــه اوږد او دروند خوب څخه د مسلمانانو را پاڅیدل، د خوځښتونه را پیدکیــدل، اسلامي انقلابونه او په اسلامي ایډیالوژۍ سره د غرب د عیسوي افــرادو جلبول، هغوی تــه اســلامي ایــډیالوژۍ ورکــول او اســلام تــه رابلــل د ډیموکراسۍ په ځانګړې توګه د لیبرال ډیموکراسۍ څخه په مبارزه کې د یوې جنګي او تکتیکي وسیلې په توګه پراخــه ګټــه اخیســتل. لیبــرال ډیموکراسۍ په غرب او نورو صنعتي هیوادونو کې د پــانګوالې طبقــې د ایډیالوژۍ پر بنسټ په دوو محورونو (د فرد په اهمیــت او ارزښــت او د فرد په خپلواکۍ او ګټو) را څرخي.

سرمایه داره طبقه د صنعتي تولیداتو ترلاسه کولو لپاره د خپــل هیــواد بیوزله وګړي اوهغه هیواونه چې د دوی تر تسلط لاندې او یا هم وروسته پاتې وي له استثمار څخه يې ګټه پورته کوي.

د فرد د اصالت مخنیوی او تحکیم سربېره پردې چې خپل اســتثمار تــه اصلیت وربښي بلکې د اوږدې مودې لپاره تسلط ته هم قدرت ورکوي، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې لاره کې ډيرې منډې ترړې او هلــې ځلــې کــوي؛ غربــي سياســي ډيموکراسۍ د سوسياليستي سياسي اقتصادي ډيموکراسۍ په ځير پـــه تخيلي فکرونو باندې ټينګه ده.

په حاکم هيواد متحده ايالاتو امريکا کې هم ليبرال ډيموکراسۍ د خپلــو اصولو سره سمه نه ده پلي شوې، غربيان د لېبراال ډيموکراسۍ له مخ پر ودې حالت څخه خوښ وو، په همدې ډول د اسيايي، افريقايي، او لاتينې امريکا خلک او د فردګرايــی نظــام پخــوانی رقيــب (ختــيځ اروپــايی) هيوادونه هم د دې حالت تر اغيز لاندې راغلي ؤ، او همــدا بريــا د ځــان لپاره ډاډ ګڼي، خو دا ټکی بايد په پام کې ونيسي چې په تيرو کې هــم دا ډول فکرونــو ورتــه لاس ورکــړی وو، او داســې ښــکاري چــې لېبــرال ډيموکراسۍ نړيوال قبوليت ترلاسه کړی.

دغه راز غربي ورځپاڼو په ۱۹۰۰ او ۱۹۹۱ کلونو کې پداســې زړورتيــا ددې وړاندوينه کوله، چې شلمه پيړۍ د لېبرال ډېموکراسۍ د جګړې د پــاتې مصيبتونو لسيزه ده. او بل هيڅ نظام به ورسره د ســيالۍ کولــو تــوان او ځواک ونلري.

په حقيقت کې يوه ټولنه هغه وخت د بشپړې ډېموکراسۍ څخه برخمنــه کيږي چې د خپلو خلکو مدني او هم سياسي ډيموکراسۍ تضمين کړي.

ډيموکراتيک نظام بايد نه يواځې خپلو خلکو ته د رايې اچوونې او مشــر ټاکلو حق ورکړي، بلکې د هغوی د بيان ازادۍ څخه د ګټې اخيســتنې او د سياسي ګوندونو تاسيس هم په قانوني او هم په عملــي بڼــه تضــمين کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ډول تضمین د قدرت لرونکو د سیالو لپاره ازادو اود پاکو ټاکنو ګټلو ته زمینه برابروي.

خو د لیبرال ډیموکراسۍ ملاتړ هیوادونو کې هغه اثار چې د دوی له خوا لیکل شوي او چاپ شوي دي تر ډیره یې پاملرنه د ټاکنیزو میکـانیزمونو او تر لږې کچې یې مدني ازادۍ ته چې د ټاکنو په خپلواکیت اغیزمنه ده شوې.

ریمونډ ګاستیل په کال ۱۹۹۱ کې د امریکایي ډیالوګ مجلـې پـه لـومړۍ ګڼه کې د (څه ډول ډیموکرسۍ) تر عنوان لاندې په یوه مقاله کې لیکي: که څه هم ساده خو ناسمه ده چـې د ډیموکراسـۍ پـه کلمـه کـې دې دانسان پټ حقوق هم د ډیموکراسۍ له ځانګړتیاوو څخه وګڼل شي.

د موضوع د څېړنې په موخه هغه تجربې چې پدې اړوند مې ترسره کړي وړاندې کوم.

له ۱۹۷۳ کال څخه تر ۱۹۸۹ پورې به ما دا هڅه کوله چې د ډیموکراسـۍ پانګه په سیستمي طریقې د کارولو لپاره برابره کړم چې دوه وروسـتنې شمېرې (سیاسي حقونه او مدني ازادۍ) پکې راځي.

د لومړیو څو کلونو په بهیر کې ما یوه سروې کتله چـې د دوو هیوادونـو سیاسي حقوق او مدني ازادۍ سره برابرې دي.

خو دواړه به ما د سیاسي ازادۍ په ګټه محاسبه کولې پدې مانـا پـه هـر کچه چې ټاکنې په خپلواکه توګه ترسره شوې او هغه څوک به چې پکې واک ته رسیدل نو د ډیموکراسۍ وزن یې زیاتوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاید د محاسبې دا ډول ماته پدې سبب د منلو وړ وي چې د یو هیواد د مدني ازادۍ په نسبت د ټاکنو او مقننــه قــوې د غــړو پــه اړه مالومــات ترلاسه کول اسانه دي.

د وخت په تېرېدو او د تجربو په زیاتوالي سره مــې د تعــادل دا تیــورۍ لېرې کړه او وروسته په څو کالو کې دې پایلې ته ورسېدم چې، که انسان له یوه کال څخه په ډېره موده کې د ډیموکراسۍ یا هم ازادۍ په اړه فکر وکړي نو دوه ډوله ډیموکراتیکي او مدني ازادۍ به یې پــه نظــر ګتــورې راشي.

دغه راز پدې برخه کې مې دا هم زده کړل چــې د مــدني ازادۍ پرتــه د سیاسي حقوقو هغه ارزښتونه چې ما یې له ټولنــو څخــه تمــه درلــوده وړاندې کوي.

پداسې حال کې چې د سیاسي حقوقو پرته مدني ازادۍ هغــه ځــانګړي ارزښتونه چې ډیموکراسۍ یې په خپرولو کې ده وړاندې کوي.

په ګڼ شمیر ټولنو کې د مدني ازادۍ غوره والی تر سترګو کیــږي، چــې حکومتونه یې د ټاکنیزو حوزو د ناخرګندو پایلو په نسبت د خلکــو ارادو ته ځواب ووایي.

او د ټوله ایزو اړیکو د وسایلو له لارې، لاریونونه او نورې خبرتیاوې هــم پکې ښودل کیږي.

څرنګه چې پوهیږو ډېموکراسۍ دوه مخالفې ریښې لري.

لومړۍ ریښه یې د هغو وګړو د غوښتنو په اړه مالومات وړاندې کول دي چې غواړي خپلې چارې پخپله اداره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او کمه اندازه پدې هکله دا فکر کوي چې خپلې ټولې چارې باید د چا له خوا اداره کړي.
په کوچنیو ډلو کې ځوانان یا هم د کورنیو مشران د پخپلو چارو کې نظر د څرګنداوي حق ته پاملرنه کوي چې دغـه قبیلـوي یـا هـم کلیـوالي دېموکراسۍ ته په تاریخ کې ننبه پـاتې کیـږي. د ټـولنیزو او سیاســي عقایدو، ذهنیتونو او ارزښتونو پر بنسټ تعریفیږي. په ټوله کې د قـانون پلي کول او د انسان حقوق د یوې ډلې او دولت د اساسي حقوق په پرتله غوره ګڼل کیږي.
دویمه ریښه معاصره ډیموکراسۍ جوړوي په موجوده بحث کې د لېبرال کلیمې څخه موخه د ځانګړو اقتصادي نظریـاتو، د دولـت د اقتصـادي ونډې اړوند او محافظه کاري ضد نه وي.
لېبرالېزم له بیلابیلو دیني او دنیوي عقایدو څخـه ایسـتل شـوی دی د انسان په بنسټیز ارزښت او د هغوی پـر غوښـتنو ټینګـار کـوي او پـه تائیدي بڼه یې ټاپه لګوي.
د لېبرالېزم په قانون کې هېڅوک ددې حق نلري چې نورو وګړو ته ددې آمر وکړي چې څه ډول فکر او عمل وکړي.
یوازې له هغو مواردو پرته چــې هرومـرو د ټـولنې پـه وړانـدې ګـواښ رامینځته کوي او هوساېنه یې تهدیدوي، که څه هم لیبرالیزم لرغونی او تاریخي اساس لري خو له اوولسمې پیړۍ راهیسې د ټـولنیزې فلسـفې لاسته راوړنې او هڅې د همدې موخې لپاره چې د دولت د نا اعیار شوي قدرت ځنځیرونو څخه ازاد او د دین لنډنظري(تنګ نظره) خلـک هـم ترې وباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اتلسمي پیړۍ وړاندې د قبیلوي ډیموکراسۍ په پرتلـه د لېبرالېـزم د وندې کچه ټیټه وه، همدا ډول لېبرال ډېموکراسۍ سیاسـي نیـوکې لـه منځه وړي که څه هم دا کار پدې وروستیو کـې ناشـونی وو، خـو پـدې توانیدای شي چې هر ډول غلامي، د دلیل پر بنسټ چاته رنـځ ورکـول، دنژادي اقلیتونو او قومي ډلو چارې تشریح کړي.

لېبرال ډیموکراسۍ پدې باور ده چې یو فرد باید مکلف نه کړای شي تـر څو خپل ژوند له نورو قرباني کړي د لېبرال ډېموکراسۍ لپاره فاشیزم او مختلفې ایډیالوژۍ رامینځته شوې.

ختیځې اروپایي مارکسیستي او لیننستي پلویانو لېبـرال ډېموکراسـۍ پدې تورنه کړه چې ګواکې د فردي ګټو څخه ډله ایزې ګټـې قربـانوو او فردي ګټې پر ډله ایزو ګټو برې ګڼي چې پدې سره نه پخـلا کیـدونکی مخالفت رامینځته کېږي.

د بشري حقوقو خوځښتونه د لېبرال ډېموکراسۍ پر عقایدو ټینـګ او د همدې سیاسي نظام لاسته راوړنه ده.

دغه حقوق په هر ځای کې د بیوزله او مظلومانو د غوښتنو مرجـع ده، او هغه ټولنې چې ددې حقوقو ملاتړې دي د ټولو وګـړو طبیعـي متحـدین ګڼل کیږي.

باید دا مو په یاد وي چې د موجوده ډیموکراتیک انقـلاب اړونـد بحـث پرمهال ناچاره یو باید بدلون ته یې باید پاملرنه وکړو چې د دواړو ډولونو له دودونو څخه (قبیلوي او لیبرال ډیموکراسۍ) استازیتوب وکړي.

او پام مـو وي چـې پـه ننـۍ ډیموکراسـۍ کـې د لېبـرال او قبیلـوي ډېموکراسۍ د یوځایوالي پایله یوه اوږده او تاریخي پروسه ده، نه پخپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښه خوځښت. همدا ډول د تاریخ له پلوه د ډېرو ډېموکراسیو سره سره د لېبرال ډېموکراسۍ په پرتله قبیلوي ډېموکراسۍ ته ډېره پاملرنه شوېده. د مودې په تېرېدو سره د لېبرال ډېموکراسۍ بنسټ ایښودنکو او امریکایي وګړو له اساسي قانون او د بشر د حقوقو له اعلامیې سره خپلې اړیکې پرې کړې.
په نړدې کالو کې د امریکا په متحده ایالاتو دې دورو ته پاملرنه کیږي او قبیلوي ډېموکراسۍ ته په لېبرال دېموکراسۍ وړاندېوالی ښوول شوی دی. پدې برخه کې د یاد هیواد له لودیځ غاړو څخه د دوېمې نړېوالې جګړې په بهیر کې د جاپانیانو ایستل یوه ښه بېلګه ښودلای شو.
عامه فکرونه ددې څرګنداوی کوي چې دنورو ډېموکراتیکوهېوادونو په څېر په متحده ایالاتو کې هم لېبرال ډېموکراسۍ غوښتونکو د فکرونو سره سم د منلو وړ نه ده. د لومړۍ نړېوالې جګړې وروسته په ډېموکراتیکې اروپا کې جګړې او د دویمې نړېوالې جګړې وروروسته مستعمراتو پرمختګ او غوره والی پیداکړ.
په ډېموکراتیک انقلاب کې د سولې یوه برخه تر هغې کچې په پام کې نیول کېږي چې د لېبرال ډېموکراسۍ ذهنیتونه په قبیلوي دېموکراسۍ برلاسې شي.
کله چې وغواړو په ننۍ نړۍ کې د ډېموکراسۍ د پرمختګ غږ اندازه کړو ددې موخې لپاره لازمه ده چې مالومه کړو څو قبیلوي او لېبرال عناصر په ډیموکراتیکو خوځښتونو کې تر کومې کچې څواکمن دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید په یاد مو وي چې فاشیزم په ایټالیا، جرمني او د جاپان په ډېموکراتیک کیدونکو ټولنو کې د پرمختګ په لور روان دی. او یادې ټولنې ازاد بحث او کوچنیو ډلو ته د پلټنې وسایل هم برابروي.
وروسته یې ددې توان پیداکړ چې په امتیازاتي نظام او د ډېموکراتیکو اکثریتو خلکو د جلبولو له لارې فاشیزم له پښو و غورځاوه چې په هغوی کې د لیبرال ډېموکراسۍ فرضي ریښه د کمزورتیا په لور روانه کړې وه.
د برخلیک ټاکلو غوښتنه له یوه پلوه د خپلواکۍ غوښتنه او له بل پلوه خپلواکۍ هم برعکس ورته غوښتنه لري چې د ډېموکراسۍ د اړتیا وړ ازادیو سره اړیکه نلري.
غالباً د برخلیک ټاکلو دغوښتنې وخت د قبیله ګرایي غوښتنه هم ده. او دا خبره ددې پرځای چې د بشر حقوقو لمن پراخه کړي برعکس د کوچنیتوب په لور یې بیایي دا غوښتنې په څو وختونوکې د امریکا په سویلي برخه کې د ډېموکراسۍ د پرمختګ مخنیوي ته نږدې شویدي.
د برخلیک ټاکنه پخپله یو جایز حق دی او باید تر هغه ځایه په رسمیت وپېژندل شي چې د نورو وګړو د حقوقو د تهدید سبب ونه ګرځي. خو دا حقوق باید د هغو مدني حقوقو پر ځای چې د لیبرال ډېموکراسۍ د پرمختګ لپاره اړین دي وکارول شي.
پدې شعوري خبرتیا سره باید د ډېموکراسۍ هغه سیمې په غور سره وکتل شي چې لاتراوسه هم وګړي پکې غیر ډېموکراتیک ژوند لري او لا ډیموکراتیکې شوې نه دي او که چیرې دغه موجوده لیدنې دوام ومومي په لنډ وخت کې به د بشپړې سیاسي ډېموکراسۍ د ټینګښت احتمال را پیداشي.
که په ځانګړي ډول وپوښتوچې؛ کوم ارزښتونه باید ډېر په پام کې ونیول شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایا مونږ په رښتیا هم د داسې دیموکراتیک نظام جوړول غواړو چې په چټکۍ سره د لیبرال او انسان پالنې (هیومنیزم) هغه ارزښتونه رد کړي چې د انسان د ژوند بشپړولو لپاره اړین ګڼل کېږي؟

ایا داسې خپلواک هېواد چې په سیاسي نظام کې ښځینو ته د منځنیو پېړیو په څېر موقف ورکړي؟

ایا داسې ډېموکراسۍ به وزغمو چې تردې کچې غوڅه کوونکي مذهبي او قومي مسائل رامینځته کړي چې په انسان وژنه کې یو نوی ریکارډ ټینګ کړي.

که بخت له مونږ سره یاري وکړي یا داسې لار پیداکړو چې ددې مسائلو د رامنځته کیدو او ترسره کولو مخنیوی وکړي څو هېواد له ناخوالو وژغول شي او همداسې په موجوده شکل پرمختګ وکړي؛ د خلکو د ژوند د سطحې سره سم د هغوی برخلیک ټاکلو سره به په نورو لویو لویو برخو کې نفوس ونه کړو چې ورسره داسې خپلواک سیاسي نظام ته پرمختګ ورکړو؟

ددې بحث په ځینو برخو کې به هغه خطرونه او تحولات چې رامینځته شوي څرګند شي. او یادونه یې باید وکړو چې د لیبرال ډېموکراسۍ د پلټنو لارو ته چې په یو ډول د بشر حقونو استازیتوب کوي په چټکه دوام ورکړل شي ولو که هېوادونه شکلاً هم ډېموکراتیک شي.

د همدې موخې لپاره باید داسې ښوونیزو مراکزو ته وده ورکړل شي او په ډېموکراسۍ او هغه هیوادونه چې تراوسه ډېموکراتیک شوي نه دي د لیبرال ارزښتونه ورته په پراخ ډول تدریس کړي، په ځانګړو برخو کې ددې ښوونیزې پروسې له دربدو د مخنیوي لپاره ځانګړې هیوادونه تر هغه وخت د سیاسي ډېموکراسۍ د رامینځته کولو او ټینګولو څخه ځان وساتي تر څو چې حاکم نظام او ځواکمن د لیبرال ټولنې د مفکورو په ورکولو کې فعاله ونډه وانه خلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي اتحاد په خاوره کې د کمونیستي نظام د ړنګیدو یو لامل هم دادی چې ځایي اوسیدونکي له نړیوال فرهنګ څخه لېرې ساتل شوي دي. له دویمې نړیوالې جګړې وروسته یې تقریباً په ټولو ځایونو کې خپل نفوذ ته لار پرانستله.

دا فرهنګ نه غواړي هغه فکرونه، مفکورې اونهصتونه تر خپلې ولکې لاندې راولي چې نړېوال رنګ یې خپل کړی وي. دا فرهنګ د ایډیالوژیکي، دیني، جنسي، مذهبي، او قومي مسائلو په اساس تبعیض ته ځای نه ورکوي. همدا ډول هغه مشران (حکمروایان) چې په خپلواکه توګه د خلکو له خوا نه وي ټاکل شوي هم نه مني.

که څه هم دغه فرهنګ د نورو په خوښه په نړۍ مسلط شوی خو ډېره شونتیا شته چې په پای کې د اساسي ارزښتونو د له مینځه وړلو لامل شي.

انفرادي حکومتونه او موسسې د ډیموکراسۍ د پرمختګ په لار کې کټ مټ د سیاسي ډیموکراسېو په شان د هغې په لرغونتیا ټینګار کوي.

په هره کچه چې په ټولنه کې پخواني نظریات او فکرونه زړېږي او ارزښت یې کمېږي په هماغه کچه د ډېموکراسۍ د پرمختګ سبب ګرځي، خو یو ټکي ته مو باید پام وي چې په چټکۍ سره د سیاسي ډېموکراسۍ د اشکالو لېږدونه چې عیني او ذهني شرایط ورته برابر نه وي ګټه نلري. او د فرد سربیره نورو ډلو ته هم د ازادۍ ترلاسه کولو په لاره کې خنډ ګرځي.

پخوا د هر ډول سیاسي ډېموکراسۍ بنسټیز شرط خپلواکۍ په ځانګړې توګه مدني خپلواکۍ وه، ددې با وجود ټول اجتماعي تړونونه د سیاسي ازادۍ پر څرنګوالي اعتراف کوي او وایي چې دا یو خپلسری حق نه دی چې هرڅوک یې په روښنایۍ کې هر څه وکړي او د مسئولیت احساس ورسره نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چې انسان په یوه ټولنه کې خپلــه خپلســرې(مطلق) ازادۍ لــه لاسه ورکوي هماغه ډول ټولنه چې هم د خپلسرې ازادۍ څخــه د ګټــې اخیستلو په لار کې قیود وضع کوي.

که چیرې یوه ټولنه انسان ته حقوق او امتیازات ورکړي. نو ددې حقوقــو او امتیازاتو څخه د ګټې اخیســتنې لپــاره حــدود هــم ټــاکي. البتــه د خپلواکۍ څخه ګټه اخیستنه او قیود د هرهیواد د څرنګوالي پــر اســاس وضع او پلي کیږي.

په هېڅ یو هېواد کې حکومت خپلو افــرادو تــه د سیاســي، مــذهبي او عقلاني جوړښتونو له پلوه تر اندازې زیاتــه ازادۍ نشــي ورکــولای او د نورو له خوا د باندنیو ازادیو پلي کول هم د ګټې پرځای ډیرې ناخوالې او خطرونه پېښوي.

بیلګه: په افغانستان اوایران کې د سیاسي ډیموکراسۍ راولاړیــدل ددې سبب شوه چې لومړی په هیواد کې دیکتاتوري او په دویم ځل افراطــي نظامونه رامینځته شي چې پدې سره د خپلواکۍ له تش نوم پرته نور څه په ځای پاتې نه شول.

هغه سرمایه دار هېوادونه چې د لېبرال ډېموکراسۍ څخه ځان بــرخمن بولي پخپله هم پدې نه دي توانیدلي ترڅو پخپلو هیوادونو کې د لېبرال ډېموکراسۍ د پلي کولو زمینه برابره کړي.

په هغو هیوادونو کې چې وګــړي یــې تــر اوســه د قبیلــوي اوکلیــوالي ډیموکراسېو د شرایطو په چوکاټ کې ژوند تیروي که چیرې د مختلفــو خپلواکیو د تامینولو لپاره سواد خپل لــومړنی شــرط ونــه ګرځــوي نــو بیسوادۍ، ظلم، کړاونه او ستم سره به لاس او ګریوان وي.

ایا د سیاسي ازادیو ورکړه د ټولنې د نماینده ګانو د ازادو حقوقو له ډلــې څخه په قبیلوي ټولنه کې د سرمایه دارې ټولنې د عنصر د تصبیق پرته بله څه کیدای شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لېبرال ډېموکراسۍ څخه برخمن مدعي هيوادونه چې تـر اوســه هــم پکې يوه کوچنۍ سرمايه داره طبقه پر يوې لـويې خــو بيــوزلې طبقــې حکومت کړی د غير سرمايه دارانو جبري تحميــل شــوي شــرايط ددې اجازه نه ورکوي چې خپل استازی د له خيــل مينځــه وټــاکي د واقعــي ډېموکراسۍ خلاف دوی د سرمايه دارې طبقې يا هم د هغوی نــوکران د ځان لپاره استازې ټاکي.

ايا اخلاقاً ددې حق لري چې د دريمې نــړۍ هيوادونــو تــه ووايــي چــې حکومتونه د ټولنې د اکثريتو استازيتوب نه کوي؟

د لېبرال دېموکراسۍ د خپرولو لپاره نړيواله ټولنه په ځــانګړې توګــه د امريکا متحده ايالات هڅه کوي او وايي چې يو سياسي ټــولنيز نظــام او ملي او نړيوالې هوکړې ته اړتيا ده.

که چيرې د ډېموکراسۍ غوښتونکو پــه اعمــالو کــې دينــي، مــذهبي، طبقاتي، قشري، نژادي، قومي او فرهنګي تعصبات وي نو په نورو به يــې څنګه پلي کول شوني وي؟

ايا دا به انصاف او عدالت وي هر هغه انسان چې پخپله يو کار نه کوي او پر نورو يې د عملي کولو امر کوي؟

ايا دا به انصاف وي چې ډيموکراسۍ غوښتونکي هېوادونه يو عمل د خپل دوست هيواد يا خپلو پلويان په واسطه ترسره کړي او همدا عمــل بيــا د خپلو مخالفينو يا په غير ډيموکراسي هيوادونه کې تر سره کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

درییم څپرکی

ټاکنې او ډیموکراسۍ

که چیرې ټاکنې د هغو وګړو په غوښتنه چې په کورنیو جګړو کې ښکېل او یا د دولت د قدرت د ترلاسه کولو هیله لري ترسره او د نړېوالې ټولنې د استازو له خوا پلي شي دا یوازینۍ لار ده چې کورنیو جګړو ته پای او د بهرنیو هېوادونو لاسوهنو مخنیوي سبب او هیواد له جګړو څخه د سولې په لور لاړ شي. افغانان د افغانستان ولس له وژنې، بیوزلۍ او افغانستان له ویجاړونې څخه ژغوري چې پدې لار کې ډېرې ستونزې هم وجود ولري.

دغه لار د ټاکنو د پروسې کارکونکي او ملاتړي مجبوروي چې لــه همــدا اوسه دا ستونزې تشخیص او د حل لپاره یې لارې چارې وګوري. او ددې لارو موندلو لپاره باید له ګټــورو او قناعــت بخشــه وســایلو څخــه کــار واخیستل شي.

له دې وروسته په افغانستان کې د سوسیالېزم حاکم نظام لــه مینځــه ولاړ او په هیواد کې د اسلامي نظام په راتلو سره د ژونــد زمینــه برابــره شوه.

د کابل رژیم په له مینځه وړلو کې لــه ښــکیلو افــرادو، ډلــو او جهــادي مشرانو څخه په پاکستان کې د ناستې غوښتنه وشوه، چې د هېواد پــه پلازمېنه کې د سیاسي قدرت له تسلیمېدو وړاندې یوځای سره کېني او د یو اسلامي، څواکمن او متحد حکومــت د رامینځتــه کولــو لپــاره لازم تدابیر او چمتووالی ونیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهادي رهبرانو دغه اسامبله د پاکستان له خوا پــه اســلام ابــاد کــې ونیول شوه، خو له بده مرغه ځنګه چې مخکې ویل شوي وو هســې ونــه شول.
له یوې خوا د دوی د خپلمنځي اختلاف او بې اتفاقۍ رامینځته کېدل لــه بلې خوا په همدې بیړني تصمیم د پاکستان حکومت فشار او لــه دریــم اړخه دوی له خپلو تیرو موقفونو څخه نه تیرېدل وو، چې ونــه توانیــدل څو د یو داسې هوکړه لیک پر بنسټ چې د هیواد، خلکو او اسلام په ګټه وي سلا شي دغه راز پدې هوکړه لیک کې له یوې خوا هم د کلیــدي او مهمو مسائلواو معضلو په اړه څه نه وه ذکر شوی او یو کوچنی تدبیر یــې هم نه درلود. یوازې پکې د یوې جزیي ځــان غوښــتونکې، د هیــواد پــه وړاندې دښمنانه، په اسلامي حکومت کې یوازې د دوی حاکمیــت او پــه لنډو برخو کې د دوو حکومتونو تاسیس ته پکې ډیره پاملرنه شوې وه.
پدې هوکړه لیک کې د عمــومي ټــاکنو مســئلې او د قــانوني حکومــت رامینځته کولو ته په مجمل او عادي توګه یوه لنډه اشاره شوې وه.
د همدې اقداماتو په پایله کې نه یوازې ځــان غوښــتونکي فکرونــه او د اسلام او افغانستان دښمنانو هر اړخیزې لاسوهنې وې چې د درې کلونو لپاره د هیواد په پلازمېنه کې داسې ناوړه کړنې ترســره کــړې چــې نــه یوازې له ویجاړې څخه خالي نه وې بلکه تر ډیرې مــودې بــه موجــوده افغانان او د هغوی راتلونکی نسل په اسلامي نړۍ کې د لسیزو لپــاره لــه خپلو ملي او نړیوالو کړنو او سرټیټۍ څخــه رنــځ وړي، د تېــرو پېښــو د تکرار د مخنیوي لپاره د ټولو وګړو په خوښــه یــو حکومــت تاســیس،د راتلونکو ټــاکنو د ســتونزو پــه اړه د ټــاکنو ډولونــه، د غربــي لیبــرال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيموکراسۍ او په قبيلوي افغانستان کې له هغې څخه په ګټه اخيســتنه کې ستونزې او د نتيجه بخشو ټاکنو لنډ مطالب وړاندې کيږي.
په موسساتو، دولتي او غيردولتي واحدونو کې لوړ مقــام تــه د رســېدو لپاره ټولټاکنې د رايې اچوونې په شکل ترسره کيږي.
خو په عمومي ټاکنو کې وګړي هغو مهمو سياسي څېرو تــه خپلــه رايــه ورکوي چې د جمهوري رياست، لومړۍ وزيري، په ولسي جرګه او ولايتي شورا د څوکيو ترلاسه کولو لپاره نوماند وي. البته په هغه هيوادونو کــې چې فدرالي سياسي نظام لرونکي وي ټاکنې په ســتونزمن ډول ترســره کيږي دغه راز د ټاکنو کلمه په عادلانه توګه د حقدارو وګــړو لــه خــوا د فعالو او ربښتينو اشخاصو ټاکنه او په يو خپلــواک هيــواد کــې د همــدې ټاکنې لپاره واجد شرايط اشخاصوته ويل کيږي.
د ټاکلو، رايې اچوونې او ټاکل کيدو حق په هرځای کې د تعليمي کچــې، د ټولنيزپرمختګ لاملونه او د سياسي شعور د پوخوالی سره سم په ټولو هيوادونو کې مختلف دي. د پاچاهانو په تيرو کارونو کې چې ځان يــې د زور يا هم په ميراثي ډول قدرت ته رساوو، د خپلو خوښو سره سم يې د مهمو دولتي چارو د ترسره کولو لپاره اشــخاص انتخــابول، تــردې چــې بشپړو پرمختللو شاهي مشروطه نظامونو کې هم دغه کار ترسره کيږي، خو دوی د ټاکنو دغه پروسه په نمايشي توګه ترسره کوله.
ټاکنو د ډيرو مستعمراتو له خپلواکی، دويمې نړيوالې جګړې وروســته د نوي حکومتونو په رامنځته کيدو سره سم عصري او سياســي ځانګړتيــا وموندله چې نن مونږ پکې ژوند کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا توپیر نه کوي چې یو هیواد د اجتماعي پرمختګ په کومه مرحلــه او د څه ډول سیاسي جوړښت لرونکی دی خو بیا هم ددې هیواد له چارواکو څخه د ټاکنو د ترسره کولو هیله کېږي، طبعآ په پرمختللو او صنعتي پــه ځانګړې توګه د لیبرال سرمایه داري هیوادونه د ټولنو د هر ډول شرایطو سره سم دا کار ترسره او ورپورې تړلی دی.

ځیني هیوادونه حتا په دیکتاتوري نظام لرونکوهیوادونو کــې د وګــړو د ذهنونو د دوکه کولو لپاره د خپل نظام د واقعي څرنګوالي په موخــه پــه نمایشي ډول له ټاکنو څخه ګټه پورته کوي. ګڼ شــمیر هیوادونــه چــې دهغوی ټولنیز ژوند شرایط حد اقل چې له لومړنیــو څخــه تــر منځنیــو پیړیو پورې وده کړې وي بیا دا کار پکې ترسره کیږي.

د بشر د حقونو او د ډیموکراسۍ دوکه کوونکو کلمو تر اغېز لاندې یــاهم د ملل متحد یا غربي هېوادونو په فشار مجبورېږي چــې داســې عمــل ترسره کړي چې له حقیقي ژوند څخه په لېرې واټن او د ژوند لــه لاســه ورکولو شونتیا پکې وي.

لکه څرنګه چې تراوسه په دغه ډول هېوادونو کې عادلانــه او رښــتینې ټاکنې نه دي ترسره شوې وروسته پاتې ډله تل تقلبي او خائنانه پایلې را ښکاره کوي، نه یې مني او قناعت هم پرې نه کوي.

پر همدې بنسټ د ټاکنود ګټوونکو کارونه له بیلابیلو مخالفتونو، ګډوډۍ، سردردۍ او د شخصي دښمنېو په لوړېدو سره د ټوپک پــه را اخیســتو تمامېږي. کولای شو د خلکو وژنه، لوټونه او د کابل ښار ویجاړونه د شورا د غړو د وړتیاوو پایله وګڼو؛ په دغې نوې لارې اوطریقې وړاندې هــوکړه شوې وه چې په دې وسیله هم بریالي نه شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان نه شي کولای ددې وړاندوینه وکړي چې په راتلونکو ټاکنو کې به له لاندې ټاکل شویو لارو څخه (لویه جرګه، په غربي ډول د ټاکنو ترسره کول، د شورا غړي) کومه یوه له اسلامي لارې څخه ګټه پورته کړي.
که چیرې په ټاکنو کې د پورتنیو دریو لارو څخه له یوې څخه هم ګټه اخیستل کیږي نو ددې لپاره لومړنی او بنسټیز شرط دادی چې په ټول هیواد کې به امنیت ټینګوي، په هیواد کې له بې شمېره وسلوالو ډلو څخه د غیر قانوني وسلې راټولوي، ټول د یو مرکزي حکومت تابع کول، او په هیواد کې د نړدې او لېرې بهرنیو هېوادونو شومې غوښتنې او ځان غوښتونکو موخو ترلاسه کولو د مخنیوي لپاره کولای شو له پورتنیو دریو لارو څخه په بریالیتوب سره ګټه پورته کړو،
د امنیت د نشتون ترڅنګ نور کورني او بهرني واقیعتونه د ټاکل شویو لارو په وسیله د ګټورو کړنو د ترسره کولو لپاره خنډ ګرځي.
لویه جرګه د سوسپالېستي رژیم له منځته راتلو وړاندې تاریخي او دودیزو شرایطوته په کتو سره د هېواد په مهمو ملي او لویو مسائلو کې د تصمیم نیولو یوه لویه او ارزښتناکه وسیله شمېرل کېده، ځکه د تصمیم نیولو دغه لار د کوچنیو قومي او قبیلوي جرګو لوی جوړښت وو. چې زمونږ د لرغوني هېواد د قبیلوي ډیموکراسۍ مهمه ځانګړتیا بلل کېږي.
خو په هیواد کې د یوې نیمې لسیزې په تېرېدو او د هېواد په دودیز نظم کې په زیاتوالي او کموالي لوړوالي او ټیټوالي سره ددې لارې دودیز قدرت هم ګډوډ شو، څرنګه چې په تېرو وختونو کې ددغې تصمیم نیونې لار د قومونو، قبایلو، خوانینو، دیني علماو، روحانیونو، ملایانو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیو سرمایه دارو ډلې وې. خو نن خپلسري اکثریت د لویې جرګې د قدرت پایه په بهر کې پرمخ او یاهم د وسلوالو چې یا به د جهادي تنظیمونو پورې تړلي او یا هم بې طرفه وي د قدرت تر شعاع لاندې چې له دې پرته یی بل کار له وسې پوره نه وو دي.

او نن په هېواد کې د قدرت او واک ترلاسه کولو لپاره یوازینۍ سرچینه وسله ده، خو وسلوال پرته له یو څو محدودو اشخاصو د مهمو تصمیمونو تجربه نلري او نه هم ددې جوګه دي چې دغه مسولیت نورو ته ورکړي.

دوی په دې پلمه چې ګواکې نورو د کمونستانو په وړاندې جهاد نه دی کړی، وسله یې نه ده پورته کړې، د اسلامي ارزښتونو ویاړ یې ځانته نه دی ښښلی، د بهرنیانو له خوا یې ملاتړ نه دی شوی، د سرو لښکرو په ویستلو کې یې برخه نه ده اخیستې نو ددې وړ یې نه بولي چې د هېواد د برخلیک په ټاکلو کې برخه واخلي، هغوی پخواني تعلیم یافته دولتي ماموران چې غربي هیوادونو ته یې پناه وړې یا هم په کابل کې پاتې وو او په جهاد کې یې برخه نه وي اخیستې او هر هغه څوک د کمونستانو په نوم پېژندل شوي وو په هیڅ ډول دولتي کارونو او تصامیمو کې برخه نه ورکول کیږي، او دا وایي چې هغه پخواني ماموران او په بیلابیلو برخو کې کارپوهان او یا یې اولادونه چې په بهرنیو هیوادونو کې یې زده کړې کړې وي د هیواد په بیارغونه کې هیڅ ډول برخه نه شي اخیستلای.

نه تعلیم یافته خلک او نه هم هغه څوک چې ددوی په تنظیمونو پورې نه دي تړلي نشي کولای د هیواد په رغونه او جوړولو کې پراخه او په مسئولانه ډول برخه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردې چې هغه کارپوهان چې په بهرنيو هيوادونو کې يې زده کړې کړي د هغوی مرستې هم ددوی لپاره هيڅ ډول پرمختګ نشي ورکولای او نه هم دوی ورته اړتيا لري.

څنګه چې د کمونستي دورې د واکمنۍ پرمهال د روسي کارپوهانو د همکارۍ نا اغيزي د پورتنۍ ادعا يو ثبوتي سند کيدلای شي چې کورنيو کارپوهانو له کمونستي دولت څخه له همکارۍ لاس واخيست او يوه لسيزه يی په بر کې ونيوله ترڅو چې د قدرت پر سر د حزب غړي د ځانګړو کارونو په ترسره کولولپاره روسانو له لوړو لګښتونو سره قلمي بلدتيا پيداکړي.

ژاړم! چې لويه جرګه هم رامنځته شوه او تېرې نږدې تجربې ته په کتو سره ډېر امکان لري چې بايلونکې ډله تقلبي او جعلي پايلې را څرګندې او ددوی لپاره د منلو وړ نه وي، قناعت پرې ونکړي او امکان لري چې پدې سره ټوپک ته لاس کړي او يو د بل په وړاندې جګړه پيل کړي.

ټاکنې په عمومي ډول د غربي ليبرال ډيموکراسۍ يوه پديده (ښکارېد) دی، په همدې اساس زمونږ په وروسته پاتې هېواد کې د تعليمي کچې، د اجتماعي پرمختګ ټيټوالی، د سياسي شعور لوړوالی، د اساسي او حزبي قانون نشتوالی، د پېژندپاڼو د ويشلو او د افغانانو د هويت تثبيت او نفوس شمېرنې ستونزه،

د مرکزي نظامي ځواک، د انتخاباتي چارو د ساتونوکو ، او د هغو ډلو نشتون چې ټولو ته د منلووړ وي د بې شمېره وسلوالو ډلو شتون، او تر ټولو د سياسي روزنې نشتوالی چې په ټاکنو کې ترې ګټه پورته کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړین او مهم دی او که چېرې دا روزنه نه وي نو راتلونکې ټاکنې بــه هــم وګړو ته د منلو وړ نه وي.

د ټاکنیزې روزنې په پر بنسټ نوماندان پــوهېږي چــې کــوم حقونــه او مکلفیتونه لري، څه ډول مبارزه وکړي او خلــک پــه کــوم ډول د خپلــو کړنلارو تابع وګرځوي.

دغه راز رایه ورکوونکي پوهېږي چې څه ډول د نومانــدانو شخصــیت او موقفونه وپېژني ارزونه یې وکړي او په ګټه یې خپله رایه وکاروي.

سیاسي ګوندونه او د هغوی غړي پوهیږي چې د ټاکنو پایلې د خلکــو د عمومي ارادو څرګنــدونکي دی نــو پــه همــدې اســاس د خلکــو ارادې تسلیموي او د ټاکنو په پایلو قناعت کوي.

د ټاکنو اصول او اخلاق حکم کوي چې بایلونکې نوماندان باید د بریــالیو په بریا خوښ او ورته مبارکي ووایي او دا ژمنه ورسره وکړي چې د هېواد په ټولو چارو کې به په سالمه توګه بشپړه ونډه اخلي.

دا د ټاکنو له دود سره سم ګټونکې حزبي ډله باید د بایلونکې حزبي ډلې غړي له دندو څخه ګوښه نه کړي او پرځای یې خپل غړي ونه ټاکیو ځکه په ټوله کې غربي هېوادونه د ټاکنو له بریا وروسته یوازې پــه کابینــه او ځینو کلیدي او مهمو ادارو په کارکوونکو کې بــدلون راولــي او نــور یــې پخپل حال پاتې کېږي.

خو! زمونږ په هېواد کې د ټاکنو د اصولو او شرایطو په نه موجودیت سره دا امکان لري چې د انتخاباتي حوزې رایه ورکوونکو لسټ نــه وي جــوړ شوی او د هغوی لپاره ځانګړي کارتونه هم نه وي ویشل شوي، ممکنه د چې د ډاکټر نجیب الله د حکومت د دورې په څېر چې عین اشخاص پــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځو ځایونو کې رایه ورکوله او یا هم په یوه ګوښه انتخاباتي حوزې چې له له مرکزي حکومت څخه به لیرې وه یا به هم وسلوالو ډلــو د خپلــو ګټــو لپاره د رایې اچوونې صندقونه ډکول او په ټاکنو کې رایــه شــمېرونکي د وسلې په زور ګواښي چې د ټاکنو پایلې ددوی په ګټه اعلان او یــا هــم د رایې اچوونې صندقونه له منځه یوسي.

پر همدې بنسټ دا شونې ده چې ټاکنې ددې پرځای چې تیرو ستونزو د حل لارې چارې پیداکړي نورې ستونزې زیږوي، پدې مانا چې د تنظیمي مخالفتونو پراساس به نور مخالفتونو هم زیات شي، د شخصي دښــمنیو رامنځته کېږي او په پایله کې به د سیمه ایــزو جګــړو ســربېره کورنیــو جګړو ته هم لمن وهي.

هغه دښمنۍ چې یو د بل وژلو او لوټولو په پایله کې چې پــه یــوه نیمــه لسیزه کې د جهادي مشرانو او قومندانانو له خوا زېږول شــوي پــه لنــډ وخت او د قانوني ټاکنو په ترسره کولو سره نشي له منځه تــلای او د یــو اصولي او واقعي ټاکنو ترسره کولو ته زمینه برابرول ناشونې ده.

ټول هغه شرطونه چې باید د ټاکنو د ترسره کولو وړاندې تامین شي یــو يې د هیواد سیاسي نظام دی چې زما په عقیده ددې پرمخ هوکړې تــه د رسېدو یوه اسانه او ساده امر نه دی؛ که څه هم ډېر احتمال لري چــې د هېواد راتلونکې ټاکنې د سیاسي شکل په برخه کــې مختلــف جهــادي تنظیمونه د هغوی د پلویانو له خوا تر فشار لاندې راځي چــې د همــاغو هیوادونو د ډیموکراسۍ ډول پخپل هیواد کې هم پلي کړي.

پدې مانا چې ددې ډېر امکانات شته چې ایران، پاکستان،عربي امارات او نور غربي هیوادونه په هیواد کې پخپلو لاسپوڅو فشار راوړي څــو ددوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خير ډيموکراسی په خپل هيواد کې پلي او د رامنځته کولو لپاره يـې له خپلو هيوادوالو سره کلکه مبارزه وکړي.
البته په هغه صورت کې هم دنن په ځېر موخې ته رسيدل کاملاً ناشـونې ده او يا به هم ډير وخت په بر کې ونيسي. که چيرې په ځانګړي ډول هم سره هوکړه وکړي او سره سلا شي نو په اساسي او احزابـو قـانونوکې، د ټاکنو مقررات او له هغې څخه د ګټې اخيستنې لپاره پـه ټـاکلي وخـت ورسره د خلکو بلدتيا نشي کيدای.
په بيلابيلو تنظيمونو باندې د جهادي ډلو پـه ويشـل کيـدو سـره ددې شونتيا نشته چې د هيواد د راتلونکي لپاره يو حزبي(يو حزب لرونکـی) چې د اسلام دين يې هم غوښتونکی دی رامنځته او دوی پرې هوکړې ته ورسيږي او کار ترې واخلي، ځکه له يوې خوا ټول تنظيمونه دا رضـايت نلري چې په يو ګوند کې سره راټول شي که چيرې احياناً هـم رضـايت ولري او هوکړې ته سره ورسيږي نو د مذهب د اختلاف پر بنسټ سـوني او شيعه په يو ګوند کې سره نه يوځای کيږي چې پـه همـدې ی سـره د دوه ګوندونو د رامنځته کيدو شونيتا پيدا کيږي.
د اسلامي ملي خوځښت ګوند په هيڅ ډول مذهبي ګوندونو له خوا نشي يوځای کيدای اونه هم پخپله د دوی خوښه ده چې سره يوځای شي چې پدې سره به يو بل ګوند زيات او شمير به يې دريو ته لوړ شي.
د سياست په ډګر کې د نوې رامنځته شوې ډله (طالبان) دي چې د نورو بې وسلې کول او د هغوی د قدرت له منځه وړل غواړي او په هيڅ ډول له نورو سره د يوځای کيدو هوډ نلري پوتنيو خرګندونو ته په کتو سره پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیواد کې څلور ګوندونه مبارزې ته چمتو دي، نو دا وخت اړینه ده چې په هیواد کې ډیموکراتیک پارلماني نظام رامنځته شي.
ددې نظام په رامنځته کولو سره دا لازمیږي چې د امریکې متحده ایالاتو، فرانسې او انګلستان هیوادونو په څېر نظام انتخاب او ومنل شي.
د امریکا په متحده ایالاتو کې صدارت وجود نلري او اجرائي قوه یې مستقیماً د رئیس جمهور په لاس کې ده او جمهوري ریاست ته نوماندان د یو ګوند له لوري ټاکل کیږي دغه د جمهور رئیس مرستیال هم پخپله د جمهور رئیس له خوا ټاکل کیږي، او دواړه په خپلمنځي توافق سره خپله ټاکنیزه مبارزه پر مخ بیایي او رایه اچوونه د دواړه نوماندانو ترمنځ په یوه صندوق کې کیږي، د امریکا په متحده ایالاتو کې پدې مسئاله ډېر بحث شوی او ویل شوي چې یو ګوند نوماند ته دې په جلا جلا توګه په ټاکنیزو حوزو کې رایه ورکړل شي که په یوه صندوق او یوځای؟
ځیني د جلا او ځیني هم په یوځایي ډول ددې خبرې پلویان دي، په متحده ایالاتو کې ولسمشر د عامه رایو په بنسټ ټاکل کیږي.
په کانګرس کې د ګوندي پلویانو د نشتون په صورت کې او یاهم له شخصي نفوذ پرته به په کانګرس کې د منلو وړ نه وي چې پدې سره به یې کارونه د خپلې دورې په پای له بشپړې ناکامۍ سره مخ شي ځکه په هغه هیواد کې یوازې دوه ګوندونه په ټاکنو کې ګډون کوي.
د ټاکنو کارونه اوترسره کول ډېرې ستونزې نلري، که چیرې ټاکنې د دریمې نړۍ په هیوادونو کې ترسره شي د بېلګې په توګه په افغانستان کې: دا چې په هیواد کې لوی او کوچني ګوندونه شتون لري نو د دوی په موجودیت سره کیدای شي د ټاکنو پروسه اوږدوي او پایلې یې ټولو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیرقانوني او نه منونکې وي ځنګه چې د ډاکټر نجیب د واکمنۍ پرمهال ځینو ټاکنیزو حوزو تقریباً یو کال په بر کې ونیو طبعاً په اوسنیو شرایطو کې بې سرنوشتي، او خپلسریتوب پراختیا موندلی نو کیدای شي د ټاکنو پایلې له یوه کال څخه هم تېرې وکړي.

ځینې ګوندي ډلې چې په ټاکنو کې یې د ټاکل کیدو لــه حقــه محــروم شوي نو شونې ده چې پخپلو سیموکې د ټاکنو د ترسره کیدو مخنیوی او یا هم ګډوډي رامنځته کړي.

د بېلګې په توګه: دا چې په موجوده اسلامي حکومت کې د اسلامي ملي خوځښت ګوند هیڅ ډول ونډه نه ده ورکړل شوې نو کیدای شــي ځینــو حکومتي ادارو ته پخپله سیمه کې د کار کولو اجازه ورنکړي تردې چــې امکان لري چې د جهادي تنظیمونو څخه د غچ اخیستنې په موخه نــور دوکه او د فدرالي نظام د رامنځته کولو ټینګار وکړي.

که د فرانسې فدرالي نظام په پام کې ونیول شي نــو پــه هغــه کــې یــو ځواکمن او فعاله جمهور رئیس او لومړی وزیر وجود لري خو دېته په کتو سره چې فرانسویان پوه له د پوهې له پلوه پرمختللي دي نو د حکومــت په ویشلو کې دواړه لومړی وزیر او جمهور رئیس سره سلا دي او د خپــل قدرت د له منځه وړلو عواملو په وړاندې په ګډه سره مبارزه او له منځــه یې وړي.

زمونږ د هیواد شرایط هم په همدې لــور روان دی ځنګــه چــې جمهــور رئیس او لومړی وزیر دا غواړي چې له بشپړ قدرت څخــه بــرخمن وي، د سیدراعظم او جمهور رئیس ترمنځ د قدرت ترلاســه کولــو مبــارزه پــه هیواد کې د سیاسي وضعې د ټینګیدو د مخنیوي لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ دوه ځلې په پاکستان کې ددې مبارزې پایلې پخپلو سترګو ولیدلې چې جمهور ررئیس دوه ځلی انتخابي حکومت له منځه یوړ او که چیرې ورته لار په افغانستان کې پلي شي نو د دواړو اړخونو د پلویانو ترمنځ به وسلواله جګړه رامنځته شي.
که د انګلستان سیستم په پام کې ونیسو نو په هغه کې پاچا یا جمهور رئیس یوازې د اداري او ملي یووالي سمبول په توګه وجود لري.
د ټولو اداري چارو صلاحیت یوازې د انتخابي سیدراعظم په واک وي.
په افغانستان کې خودخواهي خپل اوج ته رسیدلې او بې اعتباري تر خپلې کچې زیاته را ټیټه شوېده او لاهم د کموالي په لور درومي. که چیرې جمهور رئیس په هیواد کې د ملي یووالي سمبول په توګه وي نو لومړی وزیر یې په کلي ډول بې صلاحیته او بې ارزښته ګڼي او تر څنګ یې ځان په اصطلاح هر کاره ګڼي چې پدې سره د جمهور رئیس شخصیت ته پکې زیان رسېږي او په پایله کې دا هم شونې ده چې د پلویانو ترمنځ یې دوه اړخیزه جګړه رامنځته شي او کیدای شي جګړه ځانته وسلواله بڼه ورکړي.
په هر صورت، چې هر ډول ټاکنې ترسره شي او هغه موضوع چې د دریمې نړۍ په هیوادونو کې انتخابي حکومتونه تهدیدوي هماغه د ائتلافي حکومت جوړښت دی ځکه له یوې خوا پدې هیوادونو کې ملي فکرونه وجود نلري او له بلې خوا د داسې ګوند نشتوالی چې په یوازیتوب سره اکثریت رایه ترلاسه کړي.
البته د اکثریت رایې د تر لاسه کول په موخه په پارلمان کې څو ګوندونه سره یوځای کیږي او د ائتلافي حکومت د رامنځته کولو لپاره هڅې کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ائتلافي حکومتونو کې ستر او واکمن ګوندونه د خلکو له خدمت څخه لاس اخلي او د شخصي ګټو په خوندي کولو بوخت او تر څنګ ورسره په واک شریک خواوو ته یې هم پام وي چې طبعآ دغه کار د ملت او هیــواد په وړاندې د بې ګټو کړنو لامــل ګرځــي څرنګــه چــې مــونږ تراوســه د مجاهدینو د ائتلافي حکومت ناخوالې زغمو او پرې اخته یو، که چېرې یو بې ګټې او ناوړه عمل په ټولنه کې بیاځلي تکرار شي نو پایلــه کــې یــې سربیره پردې چې ویجاړ هیواد به جوړ نشي بلکه انسان وژنې لوټونې او نورو ناوړه کارونو ته لار هواروي، که چیرې ټولې پــورتنی ســتونزې تــر راتلونکو ټاکنو پورې په پام ونه نیول شي او حل لارې چارې ونه مونــدل شي نو باید د داسې ټاکنو د ترسره کولو اقدام ونشي.

څکه دا ډول ټاکنې چې د وګړو د غولونې او په سترګو کې یې د خــاورې شیندنې په موخه ترسره کیږي ګټې نه لري څښــتن تعــالی دې زمــونږ هیوادوال د دې ډول ټاکنو له ناوړه او بدو عواقبو څخه وساتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

ټاکنې او ډیموکراسۍ

د ډیموکراتیکو هیوادونو له ځانګړتیاوو څخه ددې تر څنګ چې مهمو دولتي چارواکو ته د ټاکلو او نوماند کیدلو حق ورکول کیږي نود قدرت په ګدۍ ناست ګوند سره د اصولي مخالفت حق هم ورکول کیږي د حکومت یا مخالف ګوند سره د مخالفت ښودنه د یوې سیاسي ډله بندۍ په چوکاټ کې د یو ګوند له خوا ترسره کیږي.
مونږ هغې ډلې ته اپوزیسون ویلی شو چې دومره ځواکمن وي چې سیاستونو ته تردې چې یو حکومت ته بدلون ورکړي، په نورو ډیموکراتیکو هیوادونو کې اپوزیسون قانوني او رسمي موقف لري، او شتون سربیره پر دې چې په ټاکنو کې د بریالۍ ډلې کارونو په وړاندې خنډ جوړ شي ترڅنګ ددې ډلې په کلک مخالفت لاس هم پورې کوي.
اپوزیسون د حاکمې ګوندي ډلې کړنو ته متوجه وي له چوکاټ او اصولو څخه د هغوی پر کوچنۍ تیروتنه هم نیوکه کوي او په وړاندې یې سخت خو عادلانه مخالفت هم څرګندوي؛ اپوزیسون په پارلمان کې ځان کې د وګړو استازی بولي او د حاکمې ګوندي په کورنیو او بهرنیو برنامو، پالیسیواو اصولي تګلارې په وړاندې اقدامات کوي خو دا مو باید په یاد وي چې اپوزیسون هیڅکله هم د بې ځایه مخالفت یا هم شخصي ګټو او موخو ترلاسه کولو لپاره نه رامنځته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکه د اپوزیسون په مخالفتونو کې تل د ملي ګټو ملاتړ نغښتی وي نو له همدې ځایه ده چې حاکمه ګوندي ډله هیڅکله هم له متقـابلو اقـداماتو سره نه یوځای کیږي طبعآ که چیرې د اپوزیسون تګلاره اصولي وي نو د حکومت له خوا یې په وړاندې هیڅ ډول اقدامات نه کیږي.

که چیرې اپوزیسون وغواړي د حاکمې ډلې یا حکومت چارې ترلاسـه او واک ته ورسیږي نو دوه لارې باید عملي کړي.

۱ــ د دوو ټاکنو ترمنځ په شته واټن د حکـومتي کړنـو او پلانونـو پـه وړاندې اصولي او قانوني مبارزې ترسره کول.

۲ــ په ټاکنو کې به حاکمې ډلې په وړاندې یـو سـیال ګونـد پـه څیـر سیاسي مبارزه کوي او تل هڅه وکړي خو رایه ورکوونکي پدې قانع کړي چې کولای شي په هیواد کې یو ځواکمن او پرمختللی حکومت رامنځتـه کړي او د حاکم حکومت د بدلولو وړتیا لري.

او دوی هدف ته د رسیدو لپاره له بې ځآیه خبـرو او ژمنـو پرتـه خپلـه تګلاره اوبرنامې وګړو ته وړاندې کوي، که چیرې په هیواد کـې سیاسـي ګوندونو شمیره تېټه او هر څومره چې سیاسي ګوندونه ځواکمن وي پـه هماغه کچه اپوزیسون هم ورسره ځواکمن وي او که برعکس شمیر یـې لوړ وي او کموزري وي نو اپوزیسون به هم ورسره کمزوری او بې ارزښته وي.

پورتنی دویم شکل عمومآ پـه وروسـته پـاتې یـا د دریمـې نـړۍ پـه هیوادونوکې لیدل کیږي چې پدې اساس دواړه هـم ائتلافـي حکومـت اوهم اپوزیسون کمزوري وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پد ي هيوادونو کې د پوهنيزې کچې د ټيټوالي او د دواړو سياسي شـعور ډېرى پر احساساتو پورې تړلي دي چې وروسته بيا په پارلمان کـې هـم لاس او ګريوان وي چې تر ټول ښه بېلګه يې تېـر کـال د پاکسـتان پـه پارلمان جګړه ده او مونږ ټول يې هم شاهدان يو، او يا يې په پايله د زيان اړوونکي لاريونونو او وسلوالې جګړې لامل ګرځي.

او ددې حالت د دوام د مخنيوي لپاره بايـد يـو ګونـد شـديد قيـودات رامنځته کړي او ناوړه ګټه اخيستونکو ته دا حق نه ورکول کيږي چـې د خپل سياسي تجارت لپاره کوچني ګوندونه جوړ کړي چې وروسـته نـور وګړي هم په ريشخند او ټوکو په ژبه ورته ووايي: چـې فلانـي د خپلـې کورنۍ له غړو څخه يو پراخ او لوی ګوند جوړ کړی دی.

د تعجب خبر خو دلته داده چې نوموړي ګوندونه بيا د مساوي حقونـو او يام قوي ګوندونو دعوې هم کوي او ځانته د يو څوکمن ګوند په سـترګه ګوري.

بيابيا دا تکرار شوي چې يو ګوند په پارلمان کې د يوې څوکۍ په لرلو لـه بل لوري سره ائتلاف کوي هغو لور يې کابينې ته چمتو کوي البته د هغـه په بدل کې يو ډير مهم وزارت هم په لاس راوړي.

په يو ګوند، ديکتاتوري او يا هم نظامي رژيمونو کې چې اپوزيسـون تـه پکې په ښکاره توګه زمينه مساعده نه، نو اپوزيسون خپل مخالفتونه په پټه سره کوي څنګه چې په سوسياليستي يا هم شـاهي رژيمونـو کـې چاته د مخالفت اجازه نه ورکول کيږي نو په همدې سره مخالفين خپـل مخالفتونه په بيلابيلو لارو ترسره کوي چې تر ټولو ښه بيلګه د شب نامو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځول دی دغه راز د پښتوانی شوروي اتحاد د کمونستي رژیم پرمهال مخالفتونه په شخصي محفلونو کې د طنز په شکل ترسره کیدل.

اسلام او ډیموکراسی:

د اسلام سپیڅلي دین له نن څخه یو نیم زر کاله وړاندې د بشر لپاره د ژوند یوه تګلاره ډالۍ کړې چې نه یوازې په لنډ وخت کې یې د عربو متعصب او ناپوه قوم له پراخ پرمختګ سره مخ کړ بلکې پدې وتوانېد چې د د طبیعي علومو په برخه کې تردې کچې وده وکړي څو د لمریز نظام د سیارو په سینه کې ځانته د استوګنې زمینه برابره کړي خو د اخلاق پالنې، د مساوي حقونو او د اجتماعي عدالت په برخه کې یې زړه له خلاصه هېڅ ډول کوتلي ګامونه نه دي پورته کړي پداسې حال کې چې په اسلامي تګلاره کې د ټولو د تامین امر شوی دی دغه راز اسلامي تګلارې تراوسه پورې خپله برتري ساتلې او لا به یې هم وساتي.

د تګلاره د انساني بشر د کمزورو او خود خواهانه مغزو او غوښتنو نه ده جوړه کړې دا تګلاره د کایناتو د امپراطورۍ د تګلارې یوه برخه ده او دا تګلاره د کایناتو د خالق او شهنشاه د بې پایلې قدرت په روښنایۍ کې د جوړه او د بني ادم د لمسیانو د لارښونې او د تل لپاره د پلي کولو لپاره نازل شوې ده.

د انسان پیدایښت له دوو برخو جسم او اروا څخه جوړ شوی دی دغه تګلاره د انسان د ژوند دواړه برخې مادي او معنوي اړخونه په بر کې نیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هغه ځایه چې د انسان جسم او اروا ډیالکتیکي اړیکه لري نو کــولای چې ورپورې تړلې اړوندې چاروې پخلې همغــږۍ او یوځــایي ډول ســره ترسره کړي، د ژوند د مادي او معنوي اړخونو تفکیک، د هغوی بیلوالی او دوو متضادو ډلو په واک کــې یــې ورکــول د ددې اړیکــې پــه پراختیــا تمامېږي چې په پایله کې به یې ترمنځ موازنه رامنځته نه شي څنګه چې په غربي عیسوي ټولنو کې دا حقیقت پخپلو سترګو وینو او شاهدان یې یو.

په هغو ټولنو کې د ژوند معنوي چارې کلیسا (د عیسویانو عبادتځای) او مادي چارې حکومت ته سپارل کیږي څکه حکومت د ژوند مادي چــارو ته ډېره پاملرنه کوي او د خلکو مادي ژوند ته پــه غیــرې تصــوري ډول ښکلا او پرمختګ وربښي.

بر عکس د ژوند معنوي چارو ته دومره پاملرنه نه کــوي د امریکایــان او اروپایانو د ژوند اروا ورځ په ورځ د مړاوي کیدو په لور درومي او ژوند یې د معنویات د کمښت له کبله له بحران سره مخ دی.

ډیموکراسۍ او د بشر حقونه هغه نسخې دي چــې پــه هــیڅ ډول نشــي کولای په پلي کولو سره یې شدیدې معنــوي نــاروغۍ درملنــه کــړي او تراوسه هم پخپل شدید حالت کې پاتې دي.

البته اوس یوازې اسلامي تګلاره پلي کول، د تعصب او دښمنۍ له منځــه وړل کولای شي څو د غربیانو سربیره د ټول بشر دا سترناروغۍ درملنــه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرد او اسلامي ټولنې ځانګړتیا:

اسلام د یوې سالمې ټولنې د جوړولو لپاره ځانګړې تګلاره لري، اسلامي ټولنه د همکارۍ، برابرۍ، خپلواکۍ او عــدالت پــر بنســټ ټینګــه ده، د هرځای اوسیدونکې،

هرڅوک چې د هرځای وي، په هرقوم او قبیلې پورې چې تړلی وي، پــه هر ژبه چې خبرې کوي، له هر نژاده چې وي ټول پکې یو ډول او مساوي حقونه لري.

د اسلام په سپیڅلي دین کې هېڅ ډول برترۍ، بې عــدالتۍ، ظلــم زوراو تبعیض ته ځای نه دی ورکړل شوی.

د اسلامي تیورۍ سره سم له کومه ځایه چې انسان د یو خالق مخلوق او د یو مور او پلار اولاده او د یو فطرت لرونکی دی ولو که په بیلابیلــو ډلــو ویشل شوي دي خو ټول په ملي یووالي کې سره یوځای دي.

د اسلام دین له مسلمانانو څخه غــواړي چـــې د اجتمــاعي همکــارۍ او برابرۍ له لارې پخپل منځ کې فطري وحدت ټینګ او پرمختللی کړي.

په لنډه توګه مسلمانان باید دا اصل په پام کې ونیسي او د نسل او نــژاد یووالی په عقیده، دین، ایمان، عبادت، د ملت په یووالي باندې بدل کړي یو بل ته له خبرو تیر شي نو پدې صورت کې کولای شـــي چـــې د ځــان غوښتنې او لوړوالي له انګیزې څخــه تیــر شـــي او د ورولــۍ او ټــولنیز پرمختګ زمینه برابره کړي چې پدې ســره بــه یــوه واقعــي اســلامي او انساني ټولنه رامنځته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلامي ټګلاره کــې د انســان امتيــاز او ارزښــت پرهيزګــاري ده او پرهيزګاري په الله تعالی باندې ايمان لرل احکام يــې پرځــای کــول او د بنده ګانو خدمت کول ده.

څښتن تعالی فرمايلي دي: له تاسو ټوله څخه د څښتن تعالی په وړاندې نږدې هغه څوک دی چې پرهېزګاره وي.

په اسلامي پرهيزګارۍ سره د امتياز، برترۍ، نفاق اچوونه، ظلم او ســتم، د انساني حيثيت تر پښولاندې کول، هر ډول فساد، فرد په فرد، ډله پــه ډلې، قوم په قوم هيواد پر هيوادتيری، تعصب او تبعيض له منځه ځي.

واقعي اسلامي او انساني ټولنه د ټولو وګړو لپاره د نيکمرغــۍ او خوښــۍ رامنځته کول زيمواره ده.

لوی څښتن تعالی په مسلمانانو کې نفاق اچوونه يو شرکي عمل ګنــي او خپل پيغمبر ته يې له داسې انسانانو څخه د ليريوالي امــر کــړی دی، ای پيغمبره له هغو خلکو څخه ليرې اوسه او په کنار کــې مــه دريــږه چــې اسلامي يووالی يې پرې ايښی وي او په بيلابيلو ډلو يې ځان ويشــلی وي او دداسې انسانانو کار ماته پريږده او زه به ددې عمل د ترسره څخه خبر کړم.

د اسلام ستر پيغمبر په دې اړه فرمايلي دي:

څوک چې چاته دتعصب بلنهورکوي، يو د بل په خبره وژني او د همــدې کار د ترسره کولو پرمهال مړ شي نو هغه شخص زما له امت څخه نه دی، نو په يوه استواره ټولنه کې د اسلامي احکامو پربنسټ ســوله اوامنيــت حاکميت لري د خلکو حيثت او ناموس پکې خونــدي وي، د انســانيت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

برابرۍ په فضا کې ژوند کوي او پدا ډول ټولنه کې مخالفینو ته هم پــدې دنیا هر ډول سزاګانې ورکول کیدای شي او هم په هغې دنیا!

څښتن تعالی فرمایلي دي: څوک چې یو انسان په ناحقه او غیر قــانوني ډول ووژني نو داسې مانا لري چې ګواکې ټوله نړۍ یې وژلې وي.

ستر پیغمبرحضرت محمد(ص) پدې حدیث کې فرمایلي: کلــه چــې دوه مسلمانان یو د بل په وړاندې خپلې تورې راوباسي او یو بل ووژنــي نــو د قاتل او مقتول دواړو ځای دوزخ دی.

دغه راز وایي: په تحقیق سره دڅښتن تعالی په وړاندې د ټولې نړۍ د له منځه تلو په پرتله د یو انسان وژل ډیر ارزښت لري. پدې خبره د اســلام سپیڅلي دین دوه رکنه (امربالمعروف او نهی عن المنکر،) او د اســلامي ټولنې دوه مهم لارښودنه نغښتې دي.

ای انسانانو په نیکو کارونو کې یو د بل سره مرسته وکــړئ او پــه نــاوړه کارونو کې د یو د بل له مرستې څخه ځان وساتئ.

څښتن تعالی په اسلامي ټولنه کې ځان غوښتنې او خپلسرۍ له څښــتن تعالی او د هغه اله استازي سره د جګړبولي او دا کار یې منع کړی دی.

هغه څوک چې له خپل خالق او پیغمبر سره جګړه کوي او د فساد لپــاره خپل وخت لګوي د لاندې سزاګانې باید ورکړل شي.

۱ــــ ووژل شي؛

۲ــــ په دار وځړول شي؛

۳ــــ لاس او پښې یې پرې شي؛

۴ــــ له خپلې خاورې څخه وویستل شي؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نورو نظامونو کې کله چې افراد مخالفت وکړي نو فـرد تـه د تصـويب شوي قانون سره سم سزا ورکوي پداسې حال کې چې پـه اسـلام کـې قانون سربيره د څښتن تعالی د عذاب مستحق هم ګرځي.

د اسلام په سپيڅلي دين کې آوامر او حق البعد دواړه نغښتي دي چې د نيک عمل په ترسره کولو او له بدو څخه د ځان ژغورنې امر کوي.

د اسلام په سپيڅلي دين کې يو اصل د ټولنيز عدالت تامين، د ظلـم لـه منځه وړل، تيری او د نورو د حق تر پښو لاندې کولو ځان ساتنه ده.

له کومه ځايه چې کاينات په عدالت او همغږۍ پيداشوي بشري ټولنه هم دغه راز د کايناتو يوه برخه د عدالت او همغږۍ تامين بولي.

څښتن تعالی پې اړه فرمايي: انصاف وکړئ ځکه انصاف د پرهيزګارۍ يـو مهم اصل او عمل دی.

د اسلام سپيڅلی دين د ټولنې د طبعي نظم د خونديتوب په موخـه پـه ټولنه کې ظلم کول او ظلم زغمل دواړه منع کړيدي، او پدې اړه څښـتن تعالی فرمايلي دي:

پر نورو تيری مکوئ ځکه تيری کـوونکي خلـک د څښـتن تعـالی نـه خوښيږي.

د اسلام ستر پيغمبران د ظلم د زغملو په اړه فرمايلي: هرڅـوک چـې د خپل مال، ځان او ناموس د ساتنې لپاره ووژل نو شهيد دی.

هغه څوک چې ظلم زغمي نو په اړه يې څښتن تعالی فرمايي: هغه څوک چې مړ شي نو په قبر کې ترې پرښتې پوښتنه کوي چې ژوند دې په څه حالت کې وو نو دی به وايي مظلوم وم بيا به تـرې وپوښـتي چـې ايـا د څښتن تعالی ځمکه پراخه نه وه چې مهاجرت دې کـړای وای، نـو د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول خلکو ځای چې ظلم زغمي، په وړاندې يې پاڅون او مهــاجرت نــه کوي دوزخ دی چې ويرونکی او هيبتناکه ځای دی، خدای (ج) نه يوازې د ظلم کول او زغمل منع کړي بلکه د نورو د خلاصون امر يې هم کړيدی. ولې هغه نارينه، ښځينه او کوچنيان چې له ظلم خلاص نه شول او وايــي خدايه په يمن باندې له ابدي رحمت سره سره مونږ له دې کلــي وباســه ځکه چې ددې ځای د اوسېدونکو کسب وژنه او ستم دی.

په سوسياليستي او سرمايه داري نظامونو کې هيڅ ډول واقعي عدالت نه شي ټينګېدای ځکه چې پدې ډول نظامونو کې فرد د فرد، طبقه د طبقې او هيواد د هيواد تر استثمار لاندې وي، استثمار د اقتصــادي عــدالت د مخنيوي ستر لامل ګڼل کيږي. اسلامي نظام نه يــوازې پــه تيــوري ډول بلکه په عمل کې يې هم هر ډول استثمار له منځــه وړی څرنګــه چــې د راشدينو خلفاوو د واکمنۍ پرمهال په ځانګړې توګه د حضرت عمــر رض د واکمنۍ دوره د پورتنۍ خبرې ستر ثبوت ښودلای شو.

په اسلام کې د دوه اړخيزې څارنې اصل

په اسلامي ټولنه کې څښتن تعالی امربالمعروف نهې عــن المنکــر ســره سره هر مسلمان ته دنده سپارلې څو يو د بل د اعمالو څارنــه او ســاتنه وکړي؛ البته دغه څارنه يوازې د يو فرد، ټولنې او يوې طبقې په ګټــه نــه بلکې د ټولو د خير لپاره تر سره کيږي.

دا ډول څارنه د امر او مامور، ښوونکي او زده کوونکي، لوړپوړي او ټيــټ پوړي، حاکم او محکوم له خوا په دوه اړخيز ډول ترسره کيږي، خــو يــو اړخ هم بايد د عدالت او حق له دايرې څخه ونه وځي، څرنګه چې ابوبکر صديق رض د خلافت ترلاسه کولو وروسته وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای! خلکو پوه شئ او خبر واوسئ تر هغه چې زه د څښتن تعالی او دهغه د پیغمبر د احکامو اطاعت کوم نو زما پیروي پر تاسو واجب ده. که چیرې مې له دې احکامو سرغړونه وکړه نو بیا مې د اطاعت پرځای له خلافت څخه لیرې کړئ.

د هغه په عقیده که چیرې حاکم ګناه وکړي او له سمې لارې ووځي نو د هغه فرمانبرداري لازمه نه ده، او که چیرې نورو ته د ګناه کولو امر وکړي نو دا ډول امر یې د منلو وړ نه دی. هغه څوک چې د خلکو په وړاندې مسئول او واجب الحترام نه وي نو په هیڅ ډول د مومنانو واقعي خلیفه نشي جوړیدای یوازې هغه څوک چې اعمال یې اسلامي، عادل او د ټولو خیر غوښتونکی وي.

د اسلامي ټولنې لارښودونکي د اسلامي دساتیرو پر بنسټ د خدای او د خدای د مخلوق په وړاندې ځان مسئول ګڼي، خلکو ته سمه لار ښایي او د هغوی شرعي غوښتنې پوره کوي، ټولنه له هر ډول فساد څخه ژغوري او پخپل هم ښکاره او د نورو د اعمالو څرګندونکی هم وي، ځان پالونکی نه بلکې ځان ماتونکی وي، د ټولنو د رنځونو رغوونکی، پخپله نیکه خبره ټینګ ولاړ وي او د اسلام سپیڅلي دین لاروی وي.

دوه اړخیزه خارنه پدې مانا چې اولیاء د دولتي اتباعو د چارو څارونکي او برعکس وي. په اسلامي ټولنه کې د چارو څارونکي نشي کولای چې پخپله خوښه او د ځانه په ګټه فرمانونه صادر کړي او اتباع د اولیاوو ټول ګوډ او ړانده امرونه په بشپړ ډول نشي منلای.

حضرت عمر رض ددې لپاره چې خلک د خپلو اعمالو د څارنې لپاره وهڅوي له خپل ټاکل کیدو یې وروسته وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای! خلکو که زه د خدای له لارې ووځم له ماسره به څه ډول چلند وکړئ؟
په مجلس یو تن حبشي غلام ځواب ورکړ او ورته یې وویل:
چې ای! زویه قسم مې دې په خدای وي چې بیا به دې زه پدې خپلو توره لارې ته راولم. حضرت عمر رض وویل: که چېرې د ښځو له مهر له سلو درهمو زیات نو په ازاد ډول دې غوښتنه وشي او زیات مال دې بیت المال ته وسپاري.
یوه ښځه چې په دې غونډه کې حاضره دغه ایت که کومې ښځې ته په مهر کې زیات مال ورکړئ نو بیرته یې ترې مه اخلئ د ثبوت په توګه وړاندې کړ او وې ویل چې دا د قرانکریم له متن څخه بې خبري او د ښځو پر حق تیری دی هغه نشي کولای له ځانه قانون جوړکړي او له ما څخه خدای راکړی حق واخلي.
کله چې عمر رض د ښځې استدلال واورید او دې پیښې ته ځیر شو وروسته یې وویل چې ای! خدایه ما وبښه.
ای! عمره ټول خلک ستا ملګري او سلاکاران دي او هغه ښځه په رښتیا او له عمر څخه خطا شوېده.
دغه پېښه د رښتني اسلامي خلافت یو نمونه ده ځکه چې خلیفه ددې پرځای چې پخپله اشتباه کې دلیل راوړي د ټولو وګړو په وړاندې یې خپل قصور ومانه او له څښتن تعالی څخه یې د بښنې غوښتنه وکړه.
دغه په اسلامي نظام کې د څارنې او ساتنې ښه بیلګه ده. نه یوازې دا چې حاکم اومسئوله دستګاه خلک خپلو اعمالو ته متوجه کړي بلکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام خلک هم د خپلو واکمنو اعمال او اقوال تر څارنې لاندې نیسي څـو هغوی هم د نیکو کارونو له دایرې څخه بهر نه شي.
دغه ساتنه یوازې د روزنې، دیني پرمختـګ څخـه خبرتیـا او سیاسـي شعور پر بنسټ ترسره کیږي. د اسلام له نظره د هر امر او مامور باید یـو بل ته پام وي حتی باید له خپلو کوچنیو تخطیو هم سترګې پټې نه کړي ځکه پدې سره به د دوی تخطي لویه او په پایله کې به د نظام په ړنګېدو تمام شي.
هغه وګړي چې پدې نړۍ کې له فاسدو او بدکارو رهبرانو پیروي کوي نـو کله چې په هغې دنیا کې په عذاب اخته شي بیا به وایي: چې ای! خدایـه مونږ له فاسدو او بد کارو رهبرانو پیروي کړې او د ګمراهۍ په لور تللـي یو، خدایه د هغوی عذاب دوه چنده او پخپل سخت غضب او لعنـت یـې اخته کړئ.
رسول ص فرمایلي: څوک چې د نورو د ژوند او دنیا لپاره خپلـه دنیـا او ژوند خرابوي هغه کمعقل دی او له هغه څخه کمعقل هغه څوک دی چـې د نورو د دنیا لپاره خپل اخرت تباه کوي.
د خلکو د څارنې د نشتون په صورت کې به اسلامي رهبران په ظالمـانو بدل شي، او لاندې کړنې به ترې ترسره شي؛
۱ ـــ ظالمان چې پخپله فاسد وي نو نور هم د فساد په لـور راکـاږي او د فساد لمن پراخوي.
۲ـــ نیک عمله خلک به ظلم پیل کړي او د ذلت په لور به راوکاږل شـي، بیابه ناوړه او مفسدو خلکوته پرمختګ ورکړي چې پدې سره به د غـوړه مالۍ بازار ګرم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ــــ ځان به لوړ او پیاوړی ګڼي او د نورو پروا به نه کوي چې پدې سره به نورو ګناهونو ته هم مخه کړي.
۴ ــــ ځان د نورو په پرتله هوښیار ګڼي چې دا د دوی د ګمراهۍ او فساد لامل ګرځي.
۵ ــــ خلک په بیلابیلو ډلو ویشي ترڅو کمزوري شي اود دوی د ناوړه اعمالو په وړاندې د دریدو توان ونه لري او په پایله کې د ځان، کورنۍ، خپلوان او ملاتړو لپاره د ژوند اسانتیاوې رامنځته کړي.
۶ــــ د زده کړې ترلاسه کولو، د استعدادونو ودې، سیاسي شعور او اقتصادي پرمختګ ته په بل ډول ګوري څو دوی اړمند وي او اطاعت یې وکړي.
۷ــــ دښمنۍ او وینې تویونې ته لار هواروي څو استعدادونه یې په منفي لارو پرمختګ وکړي او ددوی قدرت ټینګ او دوام پیداکړي.
۸ ــــ په ټولنه کې د فساد دود رامنځته کوي او خلک پکې ډوبوي څو دین او دنیا یې تباه شي.
۹ــــ نه یوازې ځان سوله غوښتونکی ښایي بلکه خپل نور پلویان هم نیک عمله بولي.
۱۰ ــــ ځان د دین واکدار پیژني خلک د واقعي سولې په وړاندې د مخالفت لپاره پاڅون ته تحریکوي.
۱۱ــــ هغوی خپل اعمال د هغو علماوو په ملګرتیا سره چې دین یې په دنیا خرڅ کړی وي ځان پاک ثابتوي او د وګړو په وړاندې پرښتې ښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې سیاسي حقونه:

د اسلام سپیڅلی دین له بل هر دین څخه د امنیت او عدالت د تامین په موخه حکومت او سیاست موجودیت ته ډیره اړتیا ده.

د اسلام دښمنان دا دین یوازې د اخلاقي او شخصي مکلفیتونو چې په عبادتځایو او کورونو کې ترسره جوړښت بولي.

د اسلام څخه د حکومت اوسیاست د جلاوالي څخه د دښمنانو موخه په بې خبره مسلمانانو کې دا ذهنیت رامنځته کول چې ګواکې سیاسي، اقتصادي او ټولنیز مسایل یوازې دنیوي مسایل دي او له اسلام څخه سره کومه اړیکه نلري.

او د اسلام یوازینی موخه دیني مسایل دي (د اخرت ورځې د عذاب څخه د خلاصون) لپاره او بس!

د اسلام د دښمنانو تبلیغ په اسلامي علماوحتی په په شېخ عبدلرازق هم اغیز کړېده

لکه څنګه چې د نوموړی پخپل یواثر کې چې ډېرو امریکایانو ورڅخه ګټه پورته وایې: چې د اسلام په چوکاټ کې سیاست ته ځای نه دی ورکړل شوی او سیاسي چارو ته پکې پاملرنه یو غیر اسلامي کړنه ده پداسې حال کې چې پیغمبر ص فرمایلي: څوک چې د مسلمانانو چارو یا برخلیک ته پاملرنه نه کوي نو له مسلمانانو څخه نه دی.

د اسلام سپیڅلی دین د ژوندانه ستر او پراخ نظام دی چې په هغه کې ټول مسایل د دنیوي او اخروي نیکمرغیو پورې تړلي دي لکه د حکومتي اداري پورې د تړلی امر پلي کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د سیاست اړوند مسایل د ټولنې له وزن سره متناسب له مختلفو لارو د ازمایلو او امکاناتو په لرلو سره ورته پاملرنه کیږي.
یو ټکی باید په پام کې ونیسو چې مستشرقینو په اسلام کې د سیاسي پرمختګ لپاره د مسلمانانو سیاسي ته مراجعه کړېده، البته د راشدینو خلفاوو وروسته دوی له دین څخه ورو ورو لیرې کیدل او د خلافت نظام یې په میراثي شاهي نظام بدل کړ، یوازې خلفاوو چلند یې یو بل څه او د اسلام د واقعي سیاسي پرمختګ څخه پرته بل څه وګڼل طبعآ په شاهانو باندې د بدل شویو خلفاو د مطالعې کردار د اسلام له لورې یو منفي انځور وړاندې کوي.
په اسلام کې دغه ډول د سیاست غیراصولي مطالعه دی اس مرګولیه(د یو عالم نوم) په خپل اثر کې د (محمد پینیزم) ت عنوان لاندې دی وایې:
چې هېڅ مسلمان د خپل وخت پرمهال د رهبر په وړاندې کوم سیاسي حق نلري او هبرې یې د هیڅ یو وګړي په وړاندې مسئولیت نلري نوموړی د خپلې وینا د تائید لپاره وایي: که چیرې کوم رهبر د خپلو قدرت په وسیله کوم عام وګړی پرته له قانوني اسنادو او شواهدو ووژني نو ددې کار په ترسره کولو سره بیا هم د د خلکو په وړاندې مسئول نه دی.
دغه ډول ناسمې پریکړې د سیاسي تاریخ تش په نوم له خلیفه ګانو څخه اخیستل شوېدي پداسې حال کې چې د اسلام د سیاسي واقعي تګلارې لپاره باید له قرانکریم، سنتو، احادیثو، راشدینو خلفاوو او د صحابو له اعمالو څخه ګټه پورته کړای شي. ځکه پدې ګټې اخیستنې سره کولای شو کولای شو د اسلام اصلي سیاسي لارې پیداکړو البته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان ښودوونکو خليفه ګانو او رهبرانو د اساساتو څخه وتلــې او مخالفــه لار نيولې وي او د اسلام اصلي انځور يې د خپلو غير اسلامي اعمــالو تــر شا پټ کړی وي له اسلام څخه يو منفي انځور ښودلی دی او دا نو د هغو ګناه ده. څرنګه چې علامه اقبال لارهوري ويلي:

د اسلام سپيڅلی دين له هر ډول عيبونو او نيمګړتياوو څخــه پــاک دی
خو چې د مسلمانانو په مسلماني کې نيمګړتيا او عيب نه وي (شعر).

دا يو روښانه حقيقت دی چې که په نړۍ کې د اسلام سياسي نظريات نه واى خپاره شوي نو معاصره دوره کې به کوم سياسي اساسي اصولو وجود نه درلود.

اسلامي اصول د غربيانو په سياسي رسانس او نظرياتو ډيره اغيز واچوله البته دا حقيقت هغه وخت ښکاريږي چــې انســان د سياســي اصــولو د بنسټ او اساس اړوند پلټنې ترسره کړي څو سياسي معاصر او اســلامي اصول سره پرتله کړي.

اسلام اسلامي امت ته د دندو او واجباتو ســربيره سياســي حقونــه هــم وربښلي دي، اسلام په روښانه ډول د حقونو او وجايبو ترمنځ برابروالــی ساتلی دی څو يو پر بل مسلط نشي دغه امر په يو نــه يــو ډول فســاد او ګډوډۍ ته لمن وهي چې په پايله کې د نظام په ړنګيدو تماميږي.

تر ټولو ستر حق چې څښتن تعالی د حقونو ترمنځ بنده ګانو ته وربښلی هغه په رهبرانو د اتباعو حق دی او د خدای ج ددې لپاره دا حــق بنــده ګانو ته ورکړی څو په پلي کولو سره يې دعام وکــړو او مشــرانو تــرمنځ همکاری دوام ومومي او دين پرې ځواکمن او وده وکړي ځکه عام وګــړي يا اتباع تر هغې نشي ښه کيدای څو چې يې حکمران حقونــه ورنکــړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پدې صورت به کې به عدالت پخپل قوت تـامین شـي او د اسـلامي نظریات به عملي بڼه خپله کړي او په پایله کې به ټولې چارې سمې شـي او دولت به ځواکمن او ټینګښت ومومي دښمنان به پدې ونه توانیږي څو حکومت ته زیان ورسوي ولې که چیرې اتباع خپل واجبات او دندې ونه پیژني، یې ترسره نه کړي او یا یې حکمران هغوی له خپلو حقونو څخـه بې برخې کړي نو اختلافات به رامنځته شي نو ناخوالې به مسلطې شي او د دین اصول به د حکمران د لاس ګـوډۍ جـوړ شـي چـې ورسـره بـه حکومت او خلک دواړه فاسد شي او حرص او بې اتفاقۍ به اختیار کـړي خلک به د ناوړه کارونو ترسره کولو په وړاندې بې توپیره شي. پرهیزګاره او سپیڅلي خلک به له دندو لیرې او استهزا شي لـه مفسـدینو او وران کارو څخه به ملاتړ وشي او وروسته به دیني احکام تردې چـې څښـتن تعالی به له هیره وویستل شي.

که د عامو وګړو د حقونو او واجباتو ترمنځ برابروالی مشخص او روښـانه شي او عملي بڼه ورکړل شي دغه امر به د اسلام دولت او لانـدې څلـور عناصرو د ځواکمنتیا لامل وګرځی.

۱ـــ د حقونو او عدالت قدرت؛

۲ ـــ په عملي بڼه د دیني اصولو ترسره کول؛

۳ ـــ د عدالت غلبه او نور؛

۴ ـــ د سنتو پیروي؛

خو که د موازنه له منځه لاړه شي نو د څلورو لاندنیو عناصرو د کمزورتیا لامل ګرځي.

۱ ـــ د اختلافاتو څرګندیدل؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـــ د استبداد او ناخوالو پیداکیدل؛
۳ ـــ د اختلافاتو او دیني موضوعاتو پرمخ د استدلال پیداکیدل؛
۴ ـــ د سنتو په پام کې نه نیول؛
د پورتنیو کمزور عناصرو وجود په اسلامي دولت درې خیزه او پنځه لاملونه رامنځته کوي درې خیزونه دادي:
۱ ـــ پخپله خوښه د چارو ترسره کول؛
۲ ـــ د دین د اصولو نه پلي کول؛
۳ ـــ په ټولنه کې د فساد زیاتوالی؛

او پینځه لاملونه یې په لاندې ډول دي ـــ
۱ ـــ د خلکو له خپلو حقونو د بې برخې کولو ویرې له منځه تلل؛
۲ ـــ د غیرقانوني کړنو په ترسره کولو د ویرې ورکیدل؛
۳ ـــ د پرهیزګارو او وړ خلکو سپکاوی؛
۴ ـــ د جنایت کارانو او خائنانو درناوی؛
د اسلام په سپیڅلي دین د څښتن تعالی په کتاب او د پیغمبر د احادیثو په رڼا کې د وګړو په په سیاسي حقونو بشپړه روښنایي اچول شوې او لاندې څلور څانګې پکې شامل دي.
۱ ـــ د هغو حقونو څخه د خلکو خبرتیا چې څښتن تعالی ورته ورکړي دي او په اسلامي ټولنه کې له خپلو حقونو څخه د هیڅ یوغړي محرومیت ددې لپاره چې اسلامي حکومت غه دروند بار پورته کړای شي نو له خلکو سره باید په خلاص نیت او پاک لمنی سره چلند وکړي او له نفساني غوښتنو لکه فریب، تقلب، تعصب او بډې اخیستنې څخه ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

وساتي اسلامي حکومت باید خپل ټول اعمال ددې قراني امر پر بنسټ برابر کړي:

ای! مومنانو د عدالت ساتونکي او په څښتن تعالی شهادت ورکوونکي واوسئ که ستاسو په وړاندې، ستاسو د کورنۍ په وړاندې او یا د خپلوانو په وړاندې وي که بیوزله وي او که سرمایه دار ځکه چې د پرتلینې له مخې دواړه سره نږدې دي.

له هوا او هوس څخه پیروي وکړي چې د سمې لارې څخه ونه وځئ که له سمې لارې څخه ووځئ یا بې لارې شئ او هغه څه چې تاسو یې ترسره کوئ څښتن تعالی پرې خبر وي.

نو په اسلامي سیاسي په لاره کې فریب، تقلب او تعصب وجود نلري؛ حکمران او اتباع سره برابر دي او یو پر بل لوړوالی نه لري او دواړه په نیک کارونو کې یو دبل همکار او له بدو کارونو یو بل وژغورئ.

هر هغه څه چې یو انسان پر بل لوړوي هغه یوازې تقوا کیدلای شي. نسب، جنس، قومیت، ژبه، پانګه، منقوله او غیر منقوله پانګه، قدرت او وسایل هېڅکله نشي کولای یو پر بل لوړ کړي.

دندو په ترسره کولو کې له ملت سره د حکمرانانو مرسته او وفاداري د اسلامي سیاسي لارې یو مهم اصل او موضوع ده.

اسلام سره وفاداری د حکمران او اتباعو ترمنځ د سیاسي اړیکو له ټینګولو پرته له بلې لارې امکان نه لري.

ځکه ننی سیاست د منافقت یو بل نوم دی چې په بشپړه له اسلام په ټکر کې دی او هرهغه څه چې ددوی په زیان وي پټوي؛ او یوازې هغه څه ښکاره کوي، چې ددوی په ګټه وي په ښکاره یو څه وایي او په پټه بله؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

پداسې حال کې چې اسلام له ملت وفادارۍ د هغوی په حقونــو کــې تــر ټولو وړاندې حق بللی دی.

له وفادارۍ وروسته هر هغه څه چې په اســلام کــې مهــم ګڼــل کيــږي صداقت او رښتينولی ده او څښتن تعالی پدې اړه فرمايلي:

((د خدای ج لعنت دې پر هغه چا وي چې درواغ وايي؛))

د حکومت يا اتباعو له دداسې کارونو ترسره کول چې صداقت پکــې نــه وي او ټول په درواغو ولاړو وي نو دا ډول کارونه دوی د اسلامي عقيــدې له دايرې څخه باسي.

پر دې بنسټ که چيرې پرهيزګاره او سپيڅلي خلک د حکومت په راس کې په دندو وګمارل شي نو د اسلامي نظام موخې هم بشــپړېدای شــي، ځکه چې بيا به په حکومت کې فساد، غلا، رشوت او بې عدالتي له منځه ځي. او دغه ډول حکومت يوازې د اسلامي سياسي تګلارې پــر بنســټ رامنځته کيدای شي.

د دولت دغه ډول پرمختګ کې که چيرې له اسلامي صــادقانه سياســي تګلارې څخه سمه ګټه پورته شي نو ورسره د انسان عادلانه تګلاره پــه عمل کې ښکاره کيږي.

څرنګه چې د اسلام ثاني خليفه سياسي تګلاره په داسې ډول د عدالت په څوکۍ څرګندوي چې د لازيات ډاډ لپاره خپل زوی قربانوي.

دا هغه څه ده چې د بشريت په تاريخ کې يــوه ورتــه نمونــه بلکــې دې تعميل ته نږدې عدالت نشي ښودلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـــ د ملت د غوښتنو بشپړول: دا موضوع دا مانا ښـايي چـې د هيـواد اقتصاد بايد په امانتدارۍ سره وساتل شي د قانوني اقتصاد حقونه ورکړل شي، د همدې حقونو پر بنسټ بايد له ملت سره راکړه ورکړه وشي.
ځکه اسلامي ټولنه په هره برخه کې کوم اقتصادي عمـل ترسـره کـوي ځانګړی حق لري، څنګه چې سوداګر، کسبګر، صنعتکاران او بزګران هر يو خپل ځانګړی حق لري.
په عين وخت کې اړمند او بيوزله خلک هم ځـانګړی اقتصـادي حقونـه لري.
دا د حکومت دنده ده چې له يوې خوا ملي عوايد راټول کړي او لـه بلـې خوا د خلکو اقتصادي حقونه ورکړي.
وګړي حق لري څو د اقتصادي حقونو څخه په ګټې اخيستنې سره خپل نور حقونه ترلاسه کړي او د دولت يا حکومت دنده ده چې ددې حقونو د ترلاسه کولو لپاره له خلکو سره مرسته وکړي.
خو د دولتي عوايدو په هکله چې ملي عوايد ورته هم ويل کيـږي دنـده لري چې په سم ډول يې وساتي ترڅو د اړتيا پر وخت يې د دولت د عامه پروژو په چارو کې ولګوي او د مفسد او غلو خلکو له خوا لوټ نه شي.
۳ ـــ د اسلامي حکومت دنده ده چې په اړونـد مسـلکي برخـو کـې د کارپوهانو د روزنې ترڅنګ هغوی ته د سياسي روزنې زمينه هم برابـره کړي.
ترهغه چې خلک د خپلو شخصي، اولياوو او نورو د دندو او حقونو لپـاره يوه پوله او حد ونه ټاکي نو هيڅکله به هم په اجتماعي عدالت کې برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وانخیستلای شي او او اولیا به د خلکو له دې بې خبرۍ څخه د هیواد چارې د خپلو ګټو لپاره ترسره کړي.
۴ـــ د ټولنې افراد د زده کړې ترڅنګ روزنې ته هم ضروري اړتیا لري، ترهغه چې چې په دوی کې اخلاقي فضایل رامنځته نه شي نو دوی بـه د مثبتو شخصیتونه خاوندن هم نشي.
ولې چې د طبعي او اجتماعي علوم زده کړه د یو مثبت شخصیت پـه نـه موجودیت کې نه شي کولای څو ټولنه د ښه والي په لور بوځي.
څنګه چې په اسلامي اخلاقي معاییرو او ملـي ارزښـتونو د افغـاني زده کوونکو زده کړه نه ورکول کیده نو په پایله کې هم ټـول زده کـوونکي د تبیلغاتي ډلو د ښکار قرباني شول او په همدې ناوړه عمل سره یې زمونږ هیوادپه داسې صعب لاعلاج(نه جوړیدونکی ناروغی) ناروغی اخته کـړ چې تراوسه هم پرې اخته یو
له بده مرغه زمونږ په هیواد د زده کړې کچه دومره راټیټه شوې چې کـه چېرې په بیړه سره ورته پاملرنه ونه شي نو په راتلونکي کې بـه پـه یـو بیسواده او بې علمه هیواد بدل شي نو په یویشتمه پیړۍ کې به د ګډون شمولیت پیدا نه کړي، د دغه ډول ناوړه عمل مسولیت د هغـه اشخاصـو په غاړه دی چې په نا سم ډول یې د هیواد د واکمنۍ چـارې پخپلـو بـې کفایته لاسونو کې واخیستلې، او پوه او باصلاحیته خلک یې د سیاسـت له دایرې څخه وویستل.
نو په هیواد کې د داسې حالاتو په موجودیت سره د راتلونکي رهبر دنده داده چې چې په لومړي سر کې د یوې اسلامي او انسـاني تـولنې لپـاره تګلاره جوړه او پلي کړي. البته که چیرې د وروستیو رژیمونو په خیـر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مادياتو او کفري فکرونو په رڼا کې له غربي هيوادونو څخه په تقليد يو مادي ټولنې ته خپل پام واړوي
د سوسياليستي او سرمايه داري نظامو په برخليک سره به دوی د اسلامي او انساني ارزښتون له نشتوالي سره به مخامخ شي.
يقينناً يوازې په اسلامي انساني او اخلاقي بنسټونو سره چې د فساد، سياسي، اقتصادي او اجتماعي ګډوډۍ له منځه وړونکي دي مثبته ټولنه رامنځته او د پای ټکی ورته ايښولای شو.

اسلام او ټاکنې:

څښتن تعالی فرمايلي دي: خدای(ج) له تاسو مومنانو سره ژمنه کوي چې تاسو به د ځمکې پر سر خپل وکيلان وټاکي څرنګه يې چې مخکني خلک ددې صفاتو وړ ګرځولي وو، لکه څرنګه چې ټول مسلمانانو پدې نه توانيږي چې د الله تعالی او د اسلامي دولت چارې په لاس کې واخلي نو دوی بايد له خپل منځه نيک عمله او سم خلک ددې چارو پر مخ بيولو لپاره وټاکي.
پدې اړه چې د حضرت محمد (ص) وروسته څوک او څنګه خليفه شي کوم څرګند قراني ايات او حديث نه دی راغلی او د مسلمانانو د پاچا، خليفه او رهبر ټاکل پخپل دوی ته پريښودل شوې دی څو د خپل ژوند له چارو او مصلحت سره سم دا کار ترسره کړي او يوازين ديني لارښوونه پدې اړه د شورا څخه ګټه اخيستل دي او د همدې اصل پر بنسټ وو چې مسلمانانو راشدين خليفه ګان له کوچنيو ډلو سره له مشورې وروسته ټاکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابوبکر صدیق(رض) ټاکنه: د ستر پیغمبر له وفات څخه وروسته انصار په ثقیفه بن ساعده کې سره راټول شول څو سعد بن عباده د خلیفه یا پیغمبر (ص) ځای ناستی وټاکي چې عمر (رض) له دې موضوع څخه خبر شو نو له ابوبکر او ابو عبیده بن جراح سره یوځای ثقیفه بن ساعدې ته لاړل، لومړی ابوبکر صدیق وینا وکړه او پدې کې یې قریشو ته دټاکلو د حق خبر څرګنده کړه له زرو څخه ډیرو غوښتل چې عمر یا ابو عبیده وټاکي خو عمر او ابوعبیدې وویل: مونږ ستا په حضور کې هیڅکله دغه دنده په غاړه نه شو اخیستلای ځکه چې ته په مهجرینوو کې غوره یې او ستر پیغمبر (ص) د ناروغۍ پرمهال د لمونځ امام ټاکل شوی وې نو پر همدې بنسټ له مونږ څخه یې ته ډیروړ یې؛
نو لاسونه دې را اوږده څوک مونږ درسره بیعت وکړو ابوبکرصدیق د هغوی دا غوښتنه ومنله او د انصارو له بیعت وروسته د لومړي اسلامي خلیفه په توګه وپیژندل شو.
ابوبکر صدیق(رض) په جماعت کې دې وینا ته خلک راوبلل:
ای! خلکو که څه هم زه پر تاسو خلیفه ټاکل شوی یم خوله تاسو څخه غوره نه یم، که چیرې مې نیک کارونه وکړل نو ملتیا مې وکړئ او که مې بد کارونه وکړل نو ما نیکې لارې ته سم کړئ ولې که چیرې مې د خدایتعالی او د هغه رسول له اطاعت څخه مخ واړوه نو زما اطاعت پر تاسو واجب نه دی.
څرنګه چې ولیدل شول چې ابوبکر صدیق (رض) یوازې د ثقیفه بن ساعده د خلکو بیعت نه بلکې د ټولې اسلامي نړې بیعت یې ترلاسه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر(رض) ټاکنه: کله چې ابوبکر صدیق (رض) ناروغ شو او داسې احساس یې وکړ چې ګواکې مرګ یې نږدې دی او ستر صحابه په راوغوښتل او ورسره یې د عمر(رض) د خلیفه کیدو خبرې وکړې له هوکړې وروسته یې له کړکۍ څخه سر رواویست او کوم خلک یې چې د کور ترڅنګ راټول شوي وو ورته وویل:

ما خپل ځای ناستی عمر ټاکلی ایا ستاسو خوښه ده؟

ټولو وویل هو! دغه راز دا موضوع ولیکله او نور د خلکو په منځ کې وویل شي.

خو د دې انتصاب په زړه پورې ټکی دا وه چې ابوبکر صدیق له خپلو خپلوانو څخه څوک ددې لپاره ونه ټاکل، بلکه عمر رض چې له ده وروسته د ټولو په وړاندې غوره ګڼل کېده ددې کار لپاره وګماره، خوا دا کار یې په تحمیلي ډول نه بلکې له هغوی سره تر مشورې وروسته ترسره کړ.

د حضرت عثمان (رض) ټاکنه: کله چې عمر(رض) ټپي شو نو مسلمانانو ورڅخه وغوښتل چې یو څوک خپل ځای ناستی وټاکي هغه وویل:

زه نه غواړم څو دغه دروند مسئولیت نور هم په ژوند کې او هم له مړینې وروسته په غاړه واخلم ما دا موضوع د حضرت محمد (ص) له شپږو جنتي یارانو سره (علي، عثمان، عبدالرحمن بن عوف، سعد بن ابي وقاص، زبیر بن عوام او طلحه بن عبیدالله) سره شریکه او څرګنده کړېده.

زما زوی عبدالله هم پدې غونډه کې ګډون کولای شي خو د ټاکلو حق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر(رض) له وفات څخه وروسته دا شپږ کسان سره راټول شول څو د خلافت لپاره یو تن وټاکي، زبیر خپل واک علي ته، طلحه عثمان ته او سعد عبدالرحمن ته ورکړ او عبدالرحمن هم له خپل واک څخه تیر شو په پایله کې علي او عثمان پاتې شول هغو دواړو خپل واک عبدالرحمن ته ورکړ څو ددوی له منځه یو وټاکي عبدالرحمن له مسلمانانو سره له درې شپو ورځو مشورې وروسته دې پایلې ته ورسید چې د خلکو خوښه عثمان دی نو پر همدې اساس یې عثمان وټاکه او خلکو په ټولنه یې اعلان وکړ وروسته بیا خلکو ورسره بیعت وکړ.

د علي(رض) ټاکنه: کله چې حضرت عثمان(رض) په شهادت ورسید نو د انصارو او مهاجرینو څخه عمومي صحابه د حضرت علي خواته لاړل او ترې یې غوښتنه وکړه څو د خلافت دغه درونه بار په اوږو واخلي خو هغه ونه منله ولې د ډیر ټینګیدو وروسته یې منلو ته چمتو شو.

د راشدینو خلفاو له ټاکل کېدو څخه داسې مالومیږي چې د مسلمانانو خلیفه باید د ټولو مشورې سره سم او یا هم د اکثریتو په خوښه وټاکل شي، البته هغه خلافتونه چې په میراثي یا د زور له لارې رامنځته کیږي کولای شو د پاچاهۍ نوم ورته ورکړو په یاد مو وي چې په اسلام کې هیڅوک پخپله خوښه د خلیفه کیدو لپاره ځان نشي ټاکلی بلکه د یوې لویې ټولنې له خوا چې اهل عقد شورا په نوم یادیږي چې د پرهیزګارو، خدای څخه ویرودنکو، رښتینو، عادلو او خیر غوښتونکو او د خلکو د باور وړ وي څخه جوړه شوې وي. البته د شخص په ټاکلو کې د خلکو رضایت شرط دی چې د شورا د غړو له لوري ټاکل کیږي پداسې حال کې چې په اوسني وخت کې د شورا وړ غړي په یوځای کې نه دي او هیواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مختلفو برخو تيت شويدي خو هغوی بايد له مختلفـو برخـو څخـه د خلكو د ازادو رايو پر بنسټ وټاكل شي البته كـه همـدا وګـړي يـو بـل شخص د رهبرۍ لپاره ور بولي او ټاكي يې نو خلك هم بايـد د دوی لـه ټاكنو څخه اطاعت او فرانبرداري وكړي ځكه هغوی يې واقعـي اسـتازي دي كه د شورا غړي د شخص په ټاكل كېدو سره موافقې ته ونه رسـېږي او دوه دور كسان ددې كار ور وبولي نو په هغه صورت كې بيا عامه رايـو ته مراجعه كيږي او له دې دريو څخه د اكثريتو د رايو پر بنسټ يو ټاكـل كيږي. يا هم كه چيرې په لويه جرګه كـې د شـورا د غـړو شـرايطو تـه پاملرنه وشي نو په وسيله يې كولای شي له اسلامي لارې د ستونزو حـل پيدا كړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پینځم څپرکی

افغانستان او د ډیموکراسۍ نظام

د سردار محمد داودخان د جمهوري د دورې پرمهال د افغانستان قبیلوي او سنتي ټولنه د ټینګو ګامونو په اخیستوسره د ملت کېدو په لور روانه وه او په ضمن کې دېته چمتو کېدله چې د لیبرال اوقبیلوي نظامونو سره ګډ یو ډیموکراتیک نظام جوړ کړي خو له یو مهم حقیقت څخه باید یادونه وشي. چې د سردار محمد داود خان او محمد هاشم خان درې لسیزو دیکتاتورۍ (دصدارت دروه) ددې ګرایش لپاره د د افغانستان په چمتو کولو کې اساسي لاملونه دي.

په خواشینې سره یې باید یادونه وشي چې د کمونیستي نظریو نفوذ چې د فریب او حیلګرۍ نظریې هم ورته ویل کیږي د دویمې نړیوالې جګړې وروسته یې د ډیموکراسۍ په لسیزه کې د ډیموکراسۍ ضد یعنې کمونیستي نظریو تخمونو وشیندل او قدرت ته له رسیدو سره سم هر ډول حقونه او ازادۍ غصب او د ډیموکراسۍ احلام له ذهنونو څخه ورک شو.

د خلق او پرچم او ترې وروسته لاس پوڅو او ځان غوښونکو درې کلنو کرغیړنو دورو نه یوازې زمونږ هیواد د منځنیو پیړیود دیکتاتوریو دورو په څیر بدل کړ بلکې د هیواد نظام یې هم په یو جهمني او ځنګلي قانون بدل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځنګلي قانون باندې د اخته افغانستان لپاره اوس د هیڅ ډول ډیموکراسۍ لکه اسلامي، قبیلوي، سنتي، او لیبرال غربي ډیموکراسۍ په پلي کولو سره نشو کولای د افغانستان اوسنۍ ناروغۍ درملنه کړو.
د بې هوښۍ دا ناورغۍ یوازې د نظامي دیکتاتورۍ د اصولو په پلي کولو د درملنې وړ ده.
په اوسني وخت کې زمونږ هیواد په یوې داسې ناروغۍ اخته دی لکه چې بې شمېره مکروبونه سره یوځای شوي وي او داسې ناروغې یې رامنځته کړې وي چې له ایډز ناروغۍ څخه هم بدتره او د درملنې وړ نه وي او انسان یې په وړاندې خپل مقاومت د لاسه ورکړی وي او هیڅ نشي کولای او نه یې هم توان لري.
نو له همدې ځایه ده چې لیرې او نږدې قبر کارونکي او مرده شویان(هغه څوک چې مړي مینځي) ددې په تمه ناست دي څو ددې ناروغ د مړینې غږ واوري او ورڅخه په پاتې شوي میراث ګېډه واچوي.
له کومه ځایه چې د ناروغۍ د درملنې لپاره بیلابیلو ډاکټرانو ته مراجعه کیږي او د دې مراجعې لپاره ډیر وخت انرژي او پیسو ته اړتیا پیداکیږي نو ددې پرځای چې یو ناروغ د معاینې لپاره مختلفو ډاکټرانو ته ورشي ښه به دا چې پرځای یې یو پولي کلینک ته مراجعه وکړي او خپله هر اړخیزه معاینه وکړي او د سمې نسخې په پلي کولو سره د مرده شویانو او قبر ښکوونکو تمې له میراث څخه پرې کړي.
نو په همدې ډول زمونږ د هیواد د شدید سیاسي بحران د له منځه وړلو لپاره یوه داسې د حل لاره ضروري ده چې ددې معضلې ټول اړخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکې شامل وي ترخنګ يې بايد په قضيه کې د ښکيلو ډلو رضايت او قناعت هم ترلاسه شي.

البته ددغه جړ شوي تار(د هيواد سياسي معضله) بايد د خپلو ګوتو پر سره پداسې ډول پرانيزو چې نور پکې تېپونه وانخلو او د حقيقت لپاره ځان هم قرباني کړو، له هيواد سره مينه پيداکړو او ځان غوښتونکي ونه اوسو او له پراخې حوصلې څخه پکې کار واخلو.

له کومه ځايه چې په تيرو وختونو کې هم بيړني اقدامات زمونږ د هيواد لپاره بې ګټې وه نو دا ځل بايد په بشپړې پاملرنې سره له پراخې حوصلې څخه کار واخلو چې بيا وروسته پرې پښيمانه نه شو.

په کوم هيواد کې چې ملي اردو، پوليس، اساسي قانون، او نور دساتير په نوم پاتې وي نو په هغه هيواد کې ناپوهۍ، بيسوادی، ځان غوښتنې، خپلسرۍ او ظلم دوام مومي او يو ځنګلي قانون به پکې چلېږي، او پدا ډول هيوادونو کې د ليبرال ډيموکراسۍ، سرمايه داري نظام او د نورو ډيموکراسيو پلي کول به هماغسې ناسم وي لکه څنګه چې په شوروي اتحاد کې په کمونستي ډول د کمونيستي اصولو پلي کول وو.

غربي او شرقي سياسي نظامونوغوښتل څو په سمه توګه پرته له دې چې د نورو ټولنو ذهني او عيني شرايطو په نظر کول په سمه توګه د خپلو نظرياتو د ځای پر ځای کولو په موخه او تش په نوم يې د سياسي او ايډيالوژيکي اصول په پلي کولو خپل زړونه خوشحالول او پدې سره يې نه يوازې نورې ټولنې په بدمرغۍ اخته کړې بلکه د خپل شرم ترخنګ يې ځان له تباهۍ سره مخامخ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګه چې په هیواد کې اوسنی سیاسي بحران او رواني بـدمرغۍ هـم د بېځایه تقلید یا په بې موسمه وخت کې د پردیـو د سیاســي ایـډیالوژۍ پلي کول وو.
پر همدې بنسټ مونږ باید هوښیار واوسو او هغه څوک پرې نه ږدو چې د هیواد سیاسي معضلو په حل کې بیا د ډیموکراسۍ تش شعارونه، مـدني ازادۍ او بشري حقونه چې د دوی یاهغو افغانانو چې په غربي ټولنو کــې ژوند کړې وي او د هغوی د موخو د بشپړولو لپاره ګمـارل شـوي وي لــه خوا له وړاندې شي.
کله چې په افغانستان کې د ډیموکراسۍ د اصولو د پلــي اړونـد خبـرې کېږي نو نړیوال واکمن د خپلې ډیموکراسۍ د پلي کولـو پـه موخـه پـه ښکاره توګه د تبیض او تعصب بازار تودوي او د پلي کولو لپاره یې دا بې شرمانه عمل ترسره کوي.
پدې مانا چې که خپلې ګټې یې پکــې موجــودې وي نــو د مرســتندویه ځواکونو په وسیله هم د ډیموکراسۍ د اصولو پلي کولو هڅې کوي.
که چیرې د ډیموکرسۍ په پلي کولو کې د دوی د ګټو امکان پکې نه وي نغښتی نو نه یوازې له پلي کولو به یې لاس واخلي بلکه د بشرحقونو او د مدني ازادیو غصب به پخپلو سترګو ویني خو ددې کار د مخنیوي لپــاره هیڅ هم ترسره نه کړي حتی چې پخپلو ټنډو کې لړ ګونځې هم رانه ولي که څه هم دوی یې پخپله مستقیم یا غیر مستقیم لاملونه وي.
پداسې حال کې استعماري شــرقي او غربــي هیوادونــه د خپلــو خــود خواهانه، پلیتو، ناوړه او غیــر انســاني موخــو د ترلاســه کولــو لپــاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په دننه یا بهر کې لاسپوځو په مرسته زمونږ هیواد د ډیموکراسۍ له پلي کولو څخه په زرګونو کیلومیتره لرې ګذار کړ.

مونږ په اوسنیو شرایطو کې بې موسمه او د تش په نوم ډیموکراسۍ پلي کولو لپاره کوچنۍ اړتیا هم نه لرو.

مونږ برعکس باید د اسلامي عقیدې په چوکاټ ، ملي غوره دودونه، د هیواد لوړې ګټې په روښنایۍ کې او په ربړول شویو افغانانو د زړه سواندۍ لاره ونیسو چې په رښتیا سره په حساسو شیبو کې زمونږ د هیوادوالو شته ستونزې حل کړي.

اوس یو داسې موقت حکومت ته اړتیا لرو چې سوله او امنیت پکې ټینګ او ګډوډۍ او وژنې له منځه لاړې شي او مونږ پکې په مسولانه ډول خپلې ملي ګټې په سمه توګه تامین کړو البته زمونږ ملي اهداف د نیمه نظامي موقت حکومت په جوړولو او د نظامي مقرراتو په تامینو سره ترلاسه کیدای شي.

دغه راز ترڅنګ یې یو زړه سواندي او هیوادپال رهبر ته هم اړتیا لرو چې زمونږ د خلکوخدایي استعدادونه د کمونیستي او تنظیمي رهبرانو برعکس په مثبتو لارو کې ترې ګټه پورته کړي څو پدې وسیله وتوانیږو چې خپل له اړخه وران شوی هیواد بیا جوړ کړو. ددې انساني، ملي او اسلامي غوښتنو لپاره باید تر ټولو دمخه د سولې او امنیت د تامین په موخه یوه نظامي شورا جوړه کړو، دغه انتخاب شورا به د نظامي مقرراتو په چوکاټ او د یو نړیوال هئیت ترڅارنې لاندې خپلې دندې ترسره کړي او دا شورا باید له داسې لویو شخصیتونو څخه جوړه شوې وي چې متعصب او نورو هیوادونو پورې تړلي نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامي شورا:

تېرې تجربې دا حقيقت ښکاره کوي چې که چېرې په يو هيواد کې د ټولو په خوښه سياسي رهبران نه وي، او يا يې هم په منځ کې خپلمنځي اختلافات رامنځته شي نو پدې سره يې د دولتي چارو ښارنه له لاسه وځي؛ او په پايله کې به يې هيواد له سياسي بې ثباتي او د اقتصاد له وروسته پاتې والي سره لاس او ګريوان شي.

پداسې حالاتو کې د هيواد با تدبيره او هيواد پاله نظامي شخصيتونه د ستونزو د حل او له سياسي بحران ښخه د وتو په موخه د هيواد ټولې دولتي چارې پخپله او يا هم د مناسبو او هيواد پاله اشخاصو په لاس کې ورکوي.

لکه ښرنګه چې د پاکستان، ترکيې، اندونيزيا او فرانسې هيوادونو نظامي افسرانو د بحران د له منځه وړلو په موخه د خپل هيواد دولتي چارې په لاس کې واخيستې

دغه په تيرو نږدې وختونو کې مو پخپلو سترګو وليدل چې په پاکستان کې د جمهور رئيس غلام اسحاق او صدراعظم نوازشريف ترمنځ خپلمنځي اختلافات او سياسي بحران رامنځته شو، چې وروسته اردو پکې مداخله وکړه او د ښکيلو ډلو د باور وړ يو کس يې وګماره چې يو موقت حکومت جوړکړي ښو د يو عادلانه او عمومي ټاکنو ته زمينه برابره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په موجوده شرايطو کې په افغانستان کې د هيواد ټولې دولتـــي چـــارې د بې شميره وسلوالو ډلو په لاس کې دي او موقت ملکي حکومت د چـــارو له څارنې څخه عاجز پاتې دی چې دلته اوس بايد له دويمې لارې يعنې د نظامي مداخلې څخه بايد ګټه واخيستل شي خو تردې ځايـه چـې پـه هيواد کې يو بيطرفه او مسئوله اردو نشته نو دلته بايد له شمير مسلمانو نظامي کارپوهانو او قومندانانو څخه يوه شورا جوړه شـــي او وروســـته دا کار ترسره کړي، البته شورا هغه وخت له خطر څخه وتـلای شـــي چـــې نړيواله ټولنه يې ملاتړ او مرسته ورسره وکړي او له بلې خـــوا يـــې بايـــد غړي له ځانګړو معيارونو سره وټاکل شي.

الف ـــــ د افسرانو د ټاکلو معيارونه:

۱ ـــــ د لاس پوځو ګوندونه د غړيتوب نه لرل؛

۲ ـــــ په کمونيستي اردو کې کليدي موقف نه لرل؛

۳ ـــــ د داود او کمونستانو په کودتاوو کې د بې کفايتي ريکارډ نه لرل؛

۴ ـــــ د کمونستان او روس د تيري په وړاندې د بې توپيره احســـاس نـــه لرل؛

۵ ـــــ د اسلامي مقاومت په وړاندې په جګړې کې برخه نلرل؛

۶ ـــــ په ستراتيژۍ او تاکتيک کې دبشپړې تجربې او مالوماتو لرل؛

۷ ـــــ تش په نوم د عالي نظامي رتبې نه لرل؛

ب ـــــ د قوماندان د ټاکلو معيارونه:

۱ ـــــ د نظامي مسلکي او لوړو زده کړو لرل؛

۲ ـــــ د نظامي رتبې څخه برخمن وي؛

۳ ـــــ په جبهو کې د ځواکونو د اداري ريکارډ لرل؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ ـــ په سختو او ستونزمنو شرایطو کې د اداري ورتیا او ریکارډ؛
۵ ـــ په څو نورو قوماندانانو باندې د حکمرفا ریکارډ؛
۶ ـــ د خلکو، مجاهدینو او قومندانانو له باور څخه برخمن وي؛
۷ ـــ د خلکو په ناموس په تیري او د هیواد په لوټونه کې ریکارډ نلرل؛
۸ ـــ د هیواد په ځانګړي ډول د کابل په وجاړونه او د خلکو په وژنه کې دخیل نه وي؛

ج ـــ ګډ(مشترک) معیارونه:

۱ ـــ د نوښت قدرت او رهبرۍ وړتیا؛
۲ ـــ د خپلسرۍ، ځان غوښتنې او رایي احساسات ونلري؛
۳ ـــ د ژبني، قومي، تنظیمي، سیمه ایز، سمتي او مذهبي تعصباتو نه لرل:
۴ ـــ ملي نوامیسو ته ژمن؛
۵ ـــ د ازادۍ پریکړې او د خلکو په ګټه د تصمیم نیولو جرئت؛
۶ ـــ د هیواد په کورنیو چارو کې پردیو د لاسوهنې مخالفت؛
۷ ـــ ریښتینی او د دوه مخۍ له تورونو څخه سپیڅلی وي؛
۸ ـــ د مسولیت له احساس او وړتیا څخه برخمن؛

ددې لپاره چې د ټاکنې تبعیض انګیزه له منځه تللی وي نو د شورا د غړي باید له یوه ولایت څخه وټاکل شي.

د تنظیم، ژبې، قوم، او مذهب څخه استازیتوب باید په هیڅ وجه د ټاکلو معیار ونه شي او د یو ولایت څخه د غړو په ټاکلو کې باید پورتني میعارونه په پام کې ونیول شي البته له نوماندانو څخه چې هریو تر ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

واجد شراط وي نو ودې ټاکل شي ځکه په اوسني وخت کې افغانستان يو منظمه ملي اردو نشته او د نظامي نماينده ګانو ټاکنه هم په سمه توګه نشي ترسره کېدای او ددې کار په څنډ سره دردونکې پايلې له ځان سره ولري او ددې لارې د لا ډاډ لپاره بايد نړيواله ټولنه او اسلامي کنفرانس خپل کليدي ونډه په سمه توګه ترسه کړي.

د نظامي شورا دندې:

د هيواد د خپلواکۍ ساتنه، ځمکنۍ بشپړتيا، د ملي حاکميت، او هيواد کې د بشپړ امنيت تامين ټولې هغه موخې دي چې د رسيدو لپاره يې بايد لاندې دندې ترسره شي.

۱ ـــ د نوي وسلوال ځواک، اردو او پوليسو رامنځته کول او تنظيم؛

۲ ـــ په هيواد کې له بيلابيلو وسلوال ډلو څخه د غيرقانوني وسلې راټولول او نظامي مرکزونو ته يې سپارل؛

۳ ـــ په ملي اردو، پوليسو او ژاندارام کې د هغو پخوانيو صاحب منصبانو ځای پرځای کول چې په لاسپوڅو ډلو پورې تړلي نه وي او ياهم په ښکاره ډول په ملي خيانت او د هيوادوالو په وژنه تورن نه وي.

۴ ـــ د تنظيمي وسلوالو ځواکونو تنظيمول او د اردو او پوليسو په قطعاتو کې يې جذبول؛

۵ ـــ د پوليسو، اردو او ژاندارام پوليسو په قطعاتوکې د داوطلبو کسانو جذبول؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ ـــ د هیواد په بیلابیلو برخو کې د قول اردو، فرقــوو او نــورو ځــایونو رغولو تنظیم او بشپړول؛

ب ـــ د سیاست او ملکي چــارو څخــه د وســلوالو او امنیتــي ځواکونــو ایستل ځکه تر هغه چې د هیواد په دننه کې د کودتاه په ترســره کولــو سره د اردو دغه فعالیت سیاسي کیږي او پدې سره ملت د بــدمرغۍ پــه لور بیايي البته په راتلونکي کې له دې ډول بدمرغیو څخه د ځان ساتنې لپاره باید لاندې اقدامات ترسره شي.
۱ ـــ د اردوو پولیسو او ژندارام هیڅ یو غړي ته ددې اجازه ورنکړل شي چې د سیاسي ګوندونو غړیتوب ترلاسه کړي اویا په سیاســي فعــالیتونو کې برخه واخلي.

۲ ـــ پولیسو او اردو ځواکونو ته باید د نورو عامو وګړو په څېر په ټــاکنو یوازې د رایې ورکول حق ورکړل شي.
۳ ـــ د ملي اردو او پولیسو منسوبین تر هغې نشي کولای چــې د ملــي شورا په ټاکنو کې ځان نوماند کړي څو یې چې له خپلې دندې استعفا نه وي ورکړې.

ج ـــ د وزارتونو، دولتي او غیر دولتي موسســو، لارو، پولــو د راتلونکــو ټاکنو او داسې نورو ځایونو د امنیت د تامین.
د ـــ د اصلي ملي شورا تر ټاکنو پورې د مــوقتې ملــي شــورا د کــارونو ترسره کول؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـــ د جمهور رئیس او سیدراعظم د قدرت داصطکاک د ساتنې په موخه باید د نوماندانو له ډلې څخه په موقت ډول جمهور رئیس وټاکل شي او جمهوري نظام باید پداسې ډول ترتیب شي چې سیدراعظم پکې شتون ونلري او په راتلونکي اساسي قانون کې دا اصل ځای پر ځای شي؛ ځکه د دریمې نړۍ په یو هیوادونو کې چې فعال جهمور رئیس او سیدراعظم شتون لري نو د سیاسي بې ثباتۍ او ستونزو لاملونه ګرځېدلي ځکه په دا ډول هیوادونو کې د خلکو مدني روزنې او سیاسي شعور دومره وده نه ده کړې چې، هر یو یې خپل ځانګړی مسئولیت او صلاحیت وپېژني، له خپلې برستنې سره پښې وغځوي او د نورو په حقونو او صلاحیتونه تیری ونه کړي ځنګه چې د سیاسي شعور په نشتون سره زمونږ د هیواد سیدراعظم او جهمور رئیس یو بل ته له خبرو تیر نه شول او په پایله کې یې زمونږ د هیواد پلازمېنې اوسېدونکي د دوه کالو لپاره د بې اتفاقۍ په اور کې وسوځول او په ناحقه یې په وینو کې ولړل.

لنډمهاله حکومت:

لنډ مهاله جمهور رئیس باید تیرو لنډ مهالو حکومتونو ته په کتو سره د خپلې کابینې غړي په بشپړاحساس او مسئولیت سره وټاکي، ځکه چې تیر موقت حکومتونه د بهرنیو هیوادونو د لاسوهنو او ائتلاف سره یوځای رامنځته شوي وه او د خلکولپاره یې هیڅ ډول ګټه نه لرله. دغه راز برعکس د تنظیمونو ترمنځ د وسلواله جنګ، د وژنو ، معیبوبیت، له کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښخه د زرګونو هیوادوالو تیښته او د عامه وګړو د سرمایې لوټونې ستر لاملونه هم همدا حکومتونه ؤ.
نو پدې سره باید راتلونکې موقت حکومت ته باید د تیرو حکومتونو برعکس پوره وخت ورکړل شي او پدې حکومت کې باید ټولې حکومتي چارې او وزارتونه باید هیوادپالو، مسلمانو، مسئولیت پیژندونکو، له انرژۍ ډکو بیروکراتانو ته وسپارل شي. جمهور رئیس باید دا ټکی په پام کې ونیسي چې په حساسو شرایطو کې په وزارت کې مقررول یو امتیاز نه بلکې یو ملي دروند مسئولیت دی نوپدې سره دا لازمه ده چې د راتلونکو ادارو ټاکنې په هر کچه چې وي نو اشتباهاتو ښخه په کلکه مخنیوی وشي.
ځکه چې کابینه د یو څو عادي کسانو د یوځای کېدو ځای نه بلکه د سترو او متخصصواو د هیواد په چارو کې په کارپوهو شخصیتونو ځای دی دا پدې مانا ده چې جمهور رئیس د وزارتونو لپاره مسلکي او باتجربه اشخاص پیدا او د کابینې په لست کې یې شامل کړي او هر هغه څوک چې د وزارتونو لپاره ټاکل کیږي نو د خپلو راتلونکو کارونو لپاره باید ځانګړې تګلاره او پلانونه ولري څو په راتلونکي کې یې پخپله اداره کې پلي کړي او که چیرې برعکس اشخاص وي، نو لازمه ده چې خپلې څوکۍ ښخه لاس واخلي اوخپل ځای په کار پوه او وړ کسانو ته پریږدي او د ملي ګټو لپاره خپلې پښې له بړستنې ښخه ونه باسي او پریږدي چې د دوی کارونه په کارپوه، مسلمان، بااهلیت، باکفایت، او هیوادپاله کارپوهانو ته وسپارل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليدونکي په عقيده ترڅو د حکومتدارۍ په تګلاره کې بدلون ونه منل شي، په يو ځانګړي کلتور ټينګ نه شي او د ځانګړې ستراتيژۍ د ډاډ لپاره رامنځته نه شي، د تيرو دودونو په چوکاټ کې به کابينې جوړول په هيڅ ډول ګټور نه وي او نه به پکې د ګټې امکان وي.

د ننيو چارو ترسره کول يوازې تجربه لرونکي (ټکنوکراټان) شخصيتونه کولای شي دا چارې په سمه توګه ترسره کړي او ددې چارو د ترسره کولو لپاره بايد ناهله کسان ونه ګمارل شي.

که چيرې يو طبيب د مالې وزير په توګه، د زراعت متخصص د عدلې وزير په توګه او د معادن انجينر د اطلاعات او کلتور په توګه وټاکل شي نو دا د ننې عصر سره خلاف او زيات اړونکې پريکړې دي،

که چيرې يو څوک په کومه برخه کې تخصص نلري او له بشپړې زده کړې څخه برخمن نه نو که چيرې داسې اشخاصو ته په دولتي چارو کې دنده ورکړل شي نو دې کړنې ته ((اداري کفر)) نوم ورکولای شو.

جمهور رئيس بايد د خپلې راتلونکې کابينې لپاره مناسب او وړ اشخاص پيدا او وټاکي، نه دتيرو بې کفايته اشخاصو په څېر چې بيلابيلې بدمرغۍ رامنځته او په راتلونکي کې د خپلې او د نورو له شرمنده ګۍ څخه ځان وژغوري.

حکومت بايد تر هر څه دمخه د اصولي کړنو د ترسره کولو په موخه په چټکۍ سره د ؛ بهرني سياست، کورني سياست، امنيتي او دفاعي سياست، اقتصادي سياست، فرهنګي سياست، د عامه خدماتو ترسره کولو سياست او د مطبوعاتي سياست لپاره طرحې جوړې کړي او د همدې طرحو د پلي کولو لپاره برنامه ريزي وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي لپاره چې راتلونکی حکومت او نظامي شورا وکولای شي چې خپلې ټولې دندې د امن او سوله ایزه فضا یو د بل په مرسته په سمه توګه ترسره کړي.
او ترڅنګ يې باید د دفاع، کورنیو چارو وزارت او د ملي امنیت ریاست نظامي شورا ته وسپارل شي او امنیت د تامین ټول مسئولیت نظامي شورا
 ته ورکړل شي.

د لنډ مهاله حکومت دندې:

۱ ـــ په نوې بڼه د پولیسو او اردو ځواکونو رامنځته کول او د غیرقانوني وسلو په راتلو کې له نظامي شورا سره مرسته وکړي څو سوله او امنیت دنورو فعالیتونو د ترسره کولو لپاره لار پرانیزي.
۲ ـــ د پرچمیانو څخه په میراث پاتې کابینه یو ځل بیا جوړه او د مجاهدینو د دورې د بې نظمه او بې بندوباره وزارتونه بیرته د نظم په چوکاټ کې راولي.
۳ ـــ د کرنې، مالدارۍ، صنعت، سوداګرۍ چارو او اولیه خدمات لکه: اوبه، بریښنا، روغتون، ښوونځي او کوپون ته د عادي شراطو په څیر ځای ورکړي.
۴ ـــ له ګاونډیو، د سیمې، اسیایي او غربي هیوادونه او ملل متحد سره د ډیپلوماټیکو اړیکو جوړول، د خوښۍ وړ هیوادونو د مقیم او غیر مقیم سفارتونو اړتیا، د پخوانیو حکومتونو نړیوالې ژمنې، او د شوروي اتحاد له

(c) ketabton.com: The Digital Library

متجاوز حکومت څخه د تاوان اخیستلو لپاره د لازمو تدابیرو نیول چې پدې وسیله د مرستو د جلبولو زمینه برابره شي.

۵ ـــ پداسې حال کې چې د هیواد بیخبینا او اقتصادي حالت د بحران په وروستي حالت کې قرار لري او د اقتصاد رغښت هم د حکومت تر ټولو ستونزمنه دنده کېدای شي، څکه کرنه، مالداری، بهرنی تجارت، محدودې صنایع او د کانونو استخراج تقریباً په ټپه دریدلی دی، بانکونه او د دولتي او غیر دولتي موسو ټول توکي چور او لوټ شویدي نو د پورتنیو ستونزو د حل په موخه له نړیوالو څخه د مرستو او قرضونو غوښتنه وشي، د ګازو د کان ، سیمنټو، ډبرو سکاره او د اوسپنې او مسو د استخراج لپاره باید دولت لاس په کار شي، بلج شوې صنعتي موسسې بیا فعالې کړي، او د ګمرکي عوادو د زیاتوالي په موخه باید قاچاق په ټپه ودرول شي.

۶ ـــ د افغان مهاجرینو د بیرته راستنیدو لپاره د وسایلو او هغوی د اوسیدو لپاره ځمکه چمتو او په واک کې ورکړل شي.

۷ـــ په جدي توګه په هیواد کې د بهرنیو هیوادونو د لاسوهنې مخنیوی وشي.

۸ ـــ د پلان په وزارت کې د بیارغونې د ټولو چارو تنظیم او د ناوړه ګټه اخیستونکو اشخاصو څخه چې په نوم د بیارغوې خبرې کوي له ګمارلو څخه مخنیوی وشي.

۹ ـــ په هیواد د د تحمیلي جګړې اود بهرهنیو د لاسوهنې په ترخ کې د وګړو ترمنځ د رامنځته شویو مخالفتونو، دښمنیو، بې باوریو او د همدې ټولنیزې ناروغۍ د له منځه وړلو لپاره په جدي توګه کار وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ ـــ د اساسي، ګوندونو، او د ټاکنو قانون تسوید او د تصویب لپاره یې ملي لویه جرګه چې د دودیزې او د اهل شورا غړو جوړښت دی رامنځته شي.

۱۱ ـــ د ملي شورا او انتخابي حکومت ټاکنې باید د خلکو له بـاور سـره سمې ترسره شي او په همدې ځای کـې د نظـامي شـورا او لنـډ مهالـه حکومت کارونه پای ته رسیږي د وګـړو پـه ژونـد کـې یـوه نـوې دوره پیلیـږي. البتـه وروسـته لـه دې دورې وروسـته داشـونې ده چـې ډیموکراسۍ، بشر حقونه او مدني ازادۍ په پام کې ونیول شي او د تامین لپاره یې کار وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (سید فضل الله وحیدي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له ژباړونکي او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ژباړلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

M Niazi

WHICH KIND OF DEMOCRACY DO AFGHANS NEED?

Writer: Pr:Habib Ull Rahman Hala

Translator: Mohammad Akbar Niazi

د ژباړن د خپرونو لړ: ۴

د تحریک دخپرونو لړ: ۱۰۳

د افغانستان ملي تحریک

www.melitahrik.com

۱۰۳

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library